

INVERZIJA ISTINE

- METODA OSTVARIVANJA DOMINACIJE

U JAVNOM INFORMACIJSKOM PROSTORU

Roman Domović*

Sažetak:

Razni elementi društva pokušavaju ostvariti svoju dominaciju u javnom informacijskom prostoru pomoću tehnika informacijskog ratovanja, odnosno tehnikama manipuliranja informacijama. Jedna od njih je inverzija istine. U medijskom obilježavanju dvadesete godišnjice pada Vukovara mogu se vidjeti elementi informacijskog rata te preko njih dokazati njegovo postojanje u hrvatskom informacijskom prostoru. Manipuliranjem s tonskim zapisima, transkriptima tih zapisa i svjedočanstvima, konstruirana je lažna realnost događaja iz bitke za Vukovar. To dokazuje analiza priloga iz Dnevnika HRT-a na dvadesetu obljetnicu pada Vukovara i pratećih komentara objavljenih na internetskim portalima i u tisku. Usporedba s ostalim javno dostupnim dokumentacijskim materijalima pokazuje tehnike manipulacije, poglavito proizvodnju dezinformacija kao osnovnu metodu za konstruiranje inverzije istine, odnosno pretvaranja laži u istinu da bi takva izmijenjena realnost postala sastavni dio korpusa javnog znanja o nekom događaju.

Ključne riječi: inverzija istine, dezinformacije, javni informacijski prostor, bitka za Vukovar, Franjo Tuđman, Mile Dedaković-Jastreb

* Tehničko veleučilište u Zagrebu, Informatičko-računarski odjel. Vrbik 8a, Zagreb, Hrvatska (roman.domovic@tvz.hr).

Uvod

Zbog ostvarivanja svojih interesa, pojedinci, grupe, političke stranke, tvrtke i ostali društveni elementi pokušavaju ostvariti svoju dominaciju u javnom informacijskom prostoru. Ostvariti takvu dominaciju znači nametnuti svoje viđenje realnosti nekog prošlog ili sadašnjeg događaja. Ono ne mora biti istinito. Bitno je da se s vremenom sve više prihvaća kao istinito, s tendencijom da postane dominantan obrazac pamćenja u društvu. Takva dominacija postiže se tehnikama informacijskog ratovanja, odnosno tehnikama manipuliranja informacijama. U ovom radu dokazuje se hipoteza da se u javnom informacijskom prostoru Republike Hrvatske vodi informacijski rat te se prikazuje od čega se sastoji i kako funkcionira jedna od tehnika informacijskog rata - inverzije istine. Za tu svrhu poslužilo je medijsko obilježavanje dvadesete godišnjice pada Vukovara. Pokazat će se na koji način interesna skupina kojoj je cilj nametnuti svoju realnost o uzrocima pada Vukovara ostvaruje te interese u javnom prostoru znanja. U radu su korišteni samo oni materijali koji se već nalaze u javnom informacijskom prostoru i otprije su javno dostupni, da bi se vidjelo da se za objektivni prilog ne mora tražiti dosad neotkrivene dokumente te da svatko može izvršiti kompletnu analizu napisanog. Svi transkripti djelo su autora rada.

Primjer manipulacije

Manipulacija se može vidjeti pomoću jednog citata iz Biblije. Tehnikom fragmentarnog prikaza događaja i vađenja određenog dijela argumentacijskog materijala iz konteksta, može se argumentirati u svoju korist iako to ne bi bilo tako kada bi bio prikazan cjelovit materijal u pravom kontekstu. Na primjer, osoba koja nekoga uvjerava da nema Boga, primjenom ove tehnike kao argument može navesti i samu Bibliju. Nema boljeg argumenta koji ide u prilog toj tezi od Biblije u kojoj piše da nema Boga.

Tvrđnja: i u Bibliji piše: „Nema Boga“.

Objašnjenje: točno je da to piše u Bibliji, međutim ovo je selektivno odabran fragment onoga što piše, izvučen iz konteksta. Cjeloviti citat daje drugačiju sliku:

„*Bezumnik reče u srcu: 'Nema Boga'.*“ (Psalam 14,1; Jeruzalemska Biblija).

Interesne skupine i nametanje njihove realnosti

Iz pojedinih medijskih istupa dobiva se dojam da u hrvatskom društvu postoji interesna skupina kojoj je cilj prvog hrvatskog predsjednika dr. Franju Tuđmana prikazati kao negativca koji je u Domovinskom ratu vukao štetne poteze, koji su po Republiku Hrvatsku imali štetne posljedice. Jedna od teza koje se u tu svrhu nameću izdaja je Vukovara. Prema toj tezi Vukovaru se moglo pomoći, ali su Tuđmanova nezainteresiranost i nebriga za Vukovar doveli do pada grada s tragičnim posljedicama za njegove stanovnike. Ako aktualno dominantno društveno znanje o konkretnom događaju ili viđenje konkretnog događaja otežava ostvarenje ciljeva interesne skupine, onda ta skupina mora ostvariti dominaciju svoje teze u informacijskom prostoru. Mora nametnuti svoje viđenje istine i promijeniti društveno znanje o tom događaju da bi takva izmijenjena realnost postala sastavni dio korpusa javnog znanja. Ako ta nametnuta istina ne odgovara činjeničnoj istini, onda se mora napraviti inverzija istine. Ono što je istina mora postati laž, a laž mora postati istina. Zbog toga se putem medija u javni prostor plasiraju dezinformacije/protuobavijesti i lažne informacije, nastale tehnikama manipulacije znanjem. Kao primjer putem kojeg se dokazuje postojanje takvih radnji poslužio nam je prilog o Vukovarskoj tragediji, emitiran na Hrvatskoj radioteleviziji 20.11.2011.

Analiza priloga

U nedjelju, 20.listopada 2011. u središnjem Dnevniku HRT-a¹, povodom 20 godišnjice pada Vukovara objavljen je prilog o tom događaju. Prilog traje od 00.44 do 9.30 minute Dnevnika, a podijeljen je na dva dijela. Prvi dio govori o stradanju na Ovčari, a drugi o pomoći Vukovaru za vrijeme trajanja bitke. U međuvremenu, taj je prilog objavljen na Youtubeu² u dva dijela, zajedno s tonskim zapisima koji su iz priloga na Dnevniku izrezani.

1

[http://www.hrt.hr/index.php?id=275&tx_ttnews\[tt_news\]=139583&cHash=28aeb479cd](http://www.hrt.hr/index.php?id=275&tx_ttnews[tt_news]=139583&cHash=28aeb479cd). (pristup 26.12.2011.).

2 Franjo Tuđman: "Ne dolazi u obzir nikakvo izvlačenje". <http://www.youtube.com/watch?v=Gq06-qDCbVQ&feature=related>. (pristup 7.1.2012.); Razgovori Mile Dedakovića, Franje Tuđmana, Gojka Suška i Antona Tusa. http://www.youtube.com/watch?v=4uXliNne_qQ&feature=related. (pristup 7.1.2012.).

Prilog je sporan zbog manipuliranja tonskim zapisima, transkriptima tih zapisa i svjedočanstvima, čime se sugrerira da tadašnje državno vrhovništvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom nije htjelo pomoći Vukovaru, iako je moglo.

Na početku Dnevnika, urednik Zoran Šprajc nabraja najvažnije teme te kao treću temu najavljuje prilog o pomoći Vukovaru ovim riječima (00.19-00.25):

Je li tragedija mogla biti manja? Vukovar je dao sve za obranu Hrvatske, što je Hrvatska dala za obranu Vukovara?

Sporni prilog počinje u petoj minuti Dnevnika i traje četiri minute i 39 sekundi (4.35-9.14).

Na dva primjera iz ovog priloga, bit će prikazane metode manipulacije pomoću kojih se konstruira laž te kako se takva laž putem medija pretvara u istinu koja se ubacuje u javni informacijski prostor.

Primjer 1: manipulacija s „Optužnicom“

U dijelu Dnevnika od 7.24 do 8.00 pušten je tonski zapis Glavaševićevog čitanja teksta koji je u javnosti poznat pod imenom „Optužnica“. Nije sporno da je Siniša Glavašević, novinar i za vrijeme Domovinskog rata urednik Hrvatskoga radija Vukovar i ratni izvjestitelj, pročitao taj tekst. Sporan je način na koji je u Dnevniku prezentirano njegovo čitanje toga teksta. Puštanju snimke prethodi najava autora priloga koji se poziva na tvrdnju generala Tusa da je proboj početkom listopada bila posljednja šansa za Vukovar:

Hrvoje Zovko: *Posljednja šansa bio je proboj preko Marinaca početkom listopada '91. s 1500 vojnika tvrdi general Anton Tus. Akciju je kaže, zaustavio predsjednik Tuđman zbog pritiska Europe. Tus je odbio zapovijed pa je predsjednik odluku o prekidu akcije prebacio na drugog zapovjednika.*

Zatim slijedi izjava izjava generala Tusa kako je predsjednik Tuđman zaustavio pokušaj proboja u Vukovar preko Marinaca iako se on kao general s time nije slagao:

Anton Tus: *I meni se javi kroz jedno 15 minuta zapovjednik i ja njemu kažem: „pa, Gorinšek, pa zar si morao to da poslušáš. Pa mogo si mi prije javiti se jer ja ne bi to poslušao. Pa nek me smjenjuju, ali mi dotle bi završili taj posao. A on kaže: „ja sam moro kad je naredio“. To je veći vojnik od mene...*

Nakon toga slijedi sugestivna i neistinita najava Glavaševićevog čitanja „Optužnice“:

Hrvoje Zovko: *Kako su takvu odluku vrha dočekali oni koji su sve nade polagali u proboj, najbolje svjedoči tadašnji glas žrtve iz Vukovara.*

Što je ovdje sporno? Ovaj dio priloga sugestivna je manipulacija koja kroz fragmentarni prikaz znanja o „Optužnici“ želi sugerirati građanima da su Vukovarci u bezizlaznoj situaciji punoj očaja, krivca za svoju situaciju ispravno prepoznali u Franji Tuđmanu i tadašnjem državnom vodstvu. Kao predstavnik tih ljudi, u prilogu se nudi Siniša Glavašević (*glas žrtve iz Vukovara*), što sugerira da je on autor „Optužnice“ i da je ona nastala u Vukovaru.

Analiza

Sagledavanje dostupnog znanja o „Optužnici“ koje se godinama prije ovog priloga već nalazi u medijima daje potpuno drugačiju sliku o tom događaju. Koje nam je znanje dostupno o „Optužnici“ da bi smo imali potpuniju i objektivniju sliku o njoj? Slijede točke koje temeljem tog znanja demantiraju istinitost priloga.

1. Siniša Glavašević nije autor „Optužnice“

Nemamo nijedno svjedočanstvo da je Siniša Glavašević napisao „Optužnicu“, ali imamo niz svjedoka koji su neposredno sudjelovali u događajima vezanima uz „Optužnicu“ koji su potvrdili da Siniša Glavašević nije napisao taj tekst:

Vesna Orešković, novinarka Hrvatskog radija Vukovar i suradnica Siniše Glavaševića, u filmu „Zaustavljeni glas“³ autorice Višnje Starešine iz 2010. godine svjedoči:

„Nije ju sigurno napisao. To nije njegov stil. On je osoba koja zrači optimizmom.“

Doktorica Vesna Bosanac, ravnateljica vukovarske bolnice u istom filmu kaže:

„Ja ga sada pitam ko je to pisao, ja sam sigurna da ti to nisi pisao i niko od tvojih pa me interesira ko je to pisao. Pa ne može mi reć, jedino mi je rekao da to nije pisao niko u Vukovaru.“

3 <http://www.youtube.com/watch?v=UAJQIm4rq-Q>. (pristup 26.12.2011.).

2. „Optužnica“ nije nastala u Vukovaru nego je u Vukovar došla iz Vinkovaca

„Optužnica“ je u Vukovar do Glavaševića došla iz Vinkovaca, a poslala ju je Ljiljana Toth, tajnica Mile Dedakovića Jastreba. U prijašnjoj točki imamo svjedočenje Vesne Bosanac da joj je Siniša Glavašević rekao da „Optužnica“ nije pisana u Vukovaru. To potvrđuje Mile Dedaković Jastreb u izjavi objavljenoj u Slobodnom tjedniku 30.12.1991.⁴:

Ja doista ne znam tko je autor Optužnice. Kada bih znao, ne bih imao razloga da ne kažem, ali doista ne znam. Činjenica je da je oko 7 sati Ljilja (Toth) meni pročitala optužnicu koja je bila u rukopisu. Čiji je rukopis, ne znam, nije me niti interesiralo tko je to pisao, nisam imao vremena da idem u toliko detalja. Rekao sam "Ljiljo, ja se s tim u principu slažem, no to se mora poslati u Vukovar, pa neka Vukovar odluči. Ako se oni slažu, neka to pošalju u Sabor. A mi ćemo budući da smo imali bolje veze iz Vinkovaca optužnicu poslati ostalima. Vukovar je potvrdio da se slaže s tim. Onda je to bila samo tehnička stvar."

3. „Optužnica“ nije nastala zbog neizvršenog proboja i nije pročitana nakon zapovijedi za obustavom pokušaja proboja

U zaglavlju faksirane „Optužnice“ piše:

V U K O V A R Ovaj dokument je faxiran u Zagreb (RADIO DESK ZG YU) iz CO SNO Vinkovci (fax: 056 21266), 09. studenoga 1991. u 12 sati i 57 minuta, dok je trajala opsada Vukovara.

Iz toga se vidi da je „Optužnica“ nastala oko 9.11.1991. U prilogu to izgleda ovako:

Hrvoje Zovko: *Posljednja šansa bio je proboj preko Marinaca početkom listopada '91. s 1500 vojnika tvrdi general Anton Tus. Akciju je, kaže, zaustavio predsjednik Tuđman zbog pritiska Europe. Tus je odbio zapovijed pa je predsjednik odluku o prekidu akcije prebacio na drugog zapovjednika.*

Anton Tus: *I meni se javi kroz jedno 15 minuta zapovjednik i ja njemu kažem: "pa, Gorinšek, pa zar si morao to da poslušáš. Pa mogo si mi prije javiti se jer ja ne bi to poslušao. Pa nek me smjenjuju, ali mi dotle bi*

⁴ Marijan, Davor. Bitka za Vukovar. Str. 290-291.

završili taj posao. A on kaže: „ja sam moro kad je naredio“. To je veći vojnik od mene...

Hrvoje Zovko: *Kako su takvu odluku vrha dočekali oni koji su sve nade polagali u proboj, najbolje svjedoči tadašnji glas žrtve iz Vukovara*

Nakon ovakve najave, pušten je tonski zapis čitanja „Optužnice“.

Analiza

Pokušaja proboja u Vukovar bilo je više od dva koja se najčešće spominju u medijima, ali ta dva koja se smatraju glavnim pokušajima izazivaju medijske rasprave. Nekoliko proboja pokušano je tijekom listopada u periodu od nekoliko dana. Dana 13. listopada 1991. krenuo je prvi od dva glavna proboja u vezi s kojima se u medijima vode rasprave. Drugi takav pokušaj proboja koji je ujedno bio i zadnji počeo je 12. studenog 1991. Proboj o kojem govore autor priloga Hrvoje Zovko i general Tus datumski odgovara probiju od 12. studenog 1991. jer je to zadnji pokušaj proboja prije pada grada, ali sadržajno pripada probiju od 13. listopada 1991. jer je to proboj koji je temeljem zapovijedi GSHV zaustavljen zbog prolaska konvoja pomoći za Vukovar. Izdavanje zapovijedi o prestanku tog proboja pripisuje se i predsjedniku Tuđmanu i Glavnom stožeru HV i Ministarstvu obrane, a ne samo predsjedniku Tuđmanu. Iz raznih izvješća s terena vidljivo je da se prestanak proboja ne može jednostrano prikazivati negativno jer je hrvatska strana u tom pokušaju proboja imala velike gubitke u ljudstvu i tehnici, a uspjeh proboja je po svemu sudeći bio nemoguć. Ovo pokazuje da su u prilogu dva različita proboja spojena u jedan. Autor priloga i general Tus, pomiješali su fragmente iz dva različita proboja vremenski razdvojena periodom od mjesec dana te sadržajno različita u događanjima na terenu i onda su te izmiješane fragmente predstavili kao jedan jedinstveni događaj. U knjizi povjesničara Davora Marijana „Bitka za Vukovar“⁵, na temelju dokumenata dokazano je da proboji nisu izvršeni zato što su srpske snage bile prejake, a hrvatske preslabe. Temeljem toga te znanja o svim ostalim probojima koja nam pruža navedeni izvor, otpada teza da proboji nisu izvršeni zato što državni vrh nije imao dovoljno volje za njihovo izvršenje. Za proboj od 13.11.1991. to kaže i vođa tog proboja Mile Dedaković-Jastreb, u tom periodu

5 Isto. Str. 169-239.

zapovjednik Operativne skupine Vukovar-Vinkovci-Županja, u svojoj knjizi „Bitka za Vukovar“⁶:

Kao vojnik i kao čovjek, znajući što se događa u Vukovaru, nisam mogao ne pokušati. Sve je išlo po planu, no neprijatelja se objektivno nije moglo razbiti... odnos snaga bio je suviše neravnopravan da bismo imali izgleda.

Oko 16 sati toga dana teška sam srca donio odluku da se proboj obustavi. Na žalost, nismo uspjeli prikupiti dovoljno snaga i sredstava i uslijedilo je ono od čega smo svi strijepili...

Sada je vidljivo da se „Optužnica“ ne može odnositi na posljednji proboj iz studenoga jer se on dogodio nakon nastanka „Optužnice“. Osim toga, ona se ne odnosi prema jednom, točno određenom probaju, nego tretira problematiku organiziranja proboja na općoj razini. U „Optužnici“ u vezi s tim piše:

Optužujem Vas, gospodo sabornici, za trenutak iznenađenja kada su u Vukovar stigli nepobitni materijalni dokazi da Republika Hrvatska raspolaže ljudstvom i svim sredstvima potrebnim za proboj puta te obrane Vukovara, ali ista ne želi upotrijebiti, tj. dostaviti, Zapovjedništvu operativne grupe Vukovar, Vinkovci, Županja, a koja je Zapovjedništvo zahtijevalo za izvršenje zadatka koji je postavljen pred Zapovjedništvo.

Budući da znamo da „Optužnica“ nije nastala u Vukovaru, jasno je da je riječ o propagandnom uratku koji treba izgledati kao da je nastao u Vukovaru. To se vidi iz prve rečenice u kojoj se navodi da su dokazi stigli u Vukovar (...kada su u Vukovar stigli nepobitni materijalni dokazi...). Osim toga, ovaj dio jedna je od brojnih rečenica koje počinju s „Optužujem Vas“, a napisan je negdje oko sredine „Optužnice“. Prema tome, ne može se zaključiti da je povod za njezin nastanak „odustajanje“ od proboja kako to sugerira autor priloga.

⁶ Dedaković-Jastrebn, Mile; Mirković-Nadž, Alenka; Runtić, Davor. Bitka za Vukovar. Str. 195.

1. *Glavaševićeve kolegice s Hrvatskog radija Vukovar tvrde da se on s „Optužnicom“ nije slagao*

Glavaševićeve kolegice nisu nužno sve bile s njim dok je čitao „Optužnicu“ u eter, ali dio su priče o „Optužnici“. Njima je Glavašević donio „Optužnicu“ koju mu je dao Branko Borković – Mladi Jastreb i od njih tražio mišljenje i savjete. One tvrde da ju je pročitao nevoljko jer je mislio da je to zapovijed iz stožera u Vinkovcima te da nije tip čovjeka koji bi se predao takvom beznađu:

Alenka Mirković Nađ, novinarka Hrvatskog radija Vukovar, u filmu „Zaustavljeni glas“ kaže: „Da li je on, da li netko drugi stavio pred mene taj papir i rekao potpiši. Tada sam ja Optužnicu prvi put vidjela. Ja sam to pročitala i reko odmah potpisujem i žvrlj, jel. Međutim to nije prošlo tako **** (nejasno izgovorena riječ, op.a.). Siniša nije bio za to...to se njemu nije sviđalo...na kraju smo, da skratim priču, na kraju smo svi potpisali.“

Vesna Orešković, Hrvatskog radija Vukovar, u istom filmu o tome kaže: „Nije ju sigurno napisao. To nije njegov stil. On je osoba koja zrači optimizmom. Znam kad ju je čitao da je bio baš onako jadan što je vjerovao da to mora pročitati jer je to možda ipak bilo neko naređenje.“

2. *KOS se bavio izradom ovakvih sadržaja da bi kompromitirao hrvatsko vrhovništvo*

Djelatnici službe poznate kao KOS - Kontraobavještajna služba JNA, kao svjedoci na različitim suđenjima priznali su da se KOS bavio slušanjem i presretanjem razgovora hrvatske strane te izradom montiranih uradaka koje su plasirali u medije da bi kompromitirali hrvatsko vrhovništvo.

Mustafa Čandić, bivši djelatnik Uprave državne bezbednosti poznate kao KOS, na suđenju Slobodanu Miloševiću dana 11.11.2002. svjedoči o operaciji „Opera“⁷. Slijede odgovori na tri pitanja tužitelja. U originalu, između prvog i zadnja dva postoji još pitanja i odgovora. Ova tri pitanja i odgovora prikazuju postojanje informacijskog ratovanja u Domovinskom ratu te njegovu primjenu u bitki za Vukovar. Cjelovit dio svjedočenja koji se tiče „Opere“ nalazi se u prilogima.

7 HRT u 'mreži za fašističku Hrvatsku' http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/hrt_u_mrezi_za_fasisticku_hrvatsku_u_502070.html.
http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/trans/en/021111ED.htm. (pristup na oba izvora 2.1.2012.).

Tužitelj Nice: *Isto pitanje u vezi s operativnom akcijom 'Opera'. Da li je postojao neki poseban razlog zašto se to ime koristilo za tu drugu operaciju?*

Svjedok Čandić: *Pa, 'Opera', to je, rekao sam maloprije, skraćeni naziv 'Odjelenje za propagandni rat'. To je bio viši nivo od operativne akcije 'Labrador', jer je trebao da posluži za djelovanje, za psihološko propagandno djelovanje na čitavom prostoru Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije.*

Tužitelj Nice: *U redu. Druga kategorija primjera akcije 'Opera' odnosi se na prislušne uređaje. Možete li da nam objasnite, da nam date neki primjer na koji način su oni postavljali te uređaje i u koju svrhu? Što je bila svrha svega toga?*

Svjedok Čandić: *'Opera' je imala jako širok asortiman raznih tehničkih sredstava za prisluškivanje i sve im je bilo dostupno, od informacija do tehnike, tako da su mogli da montiraju razgovore odnosno snimke kako to njima ide u prilog, odnosno shodno planu koji je bio napravljen, kao što sam rekao, za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. I uvijek je bilo to skopčano, taj dio propagandnog djelovanja onoga što se čuje, odnosno pročita, s nečim što se izvede na terenu, a što je u domenu terorističke akcije.*

Tužitelj Nice: *Dajte nam jedan primjer. Kako su se prisluškivali razgovori i koja je prava svrha toga bila?*

Svjedok Čandić: *Konkretni primjer prisluškivanja razgovora jeste, evo, navešću primjer razgovora između Mileta Dedakovića Jastreba, branitelja Vukovara i generala Antuna Tusa u Zagrebu. Na osnovu u više navrata prisluškivanih razgovora između ove dvojice, napravljen je jedan razgovor, znači s isječcima, u kome Mile Dedaković Jastreb od Antuna Tusa traži pomoć u naoružanju, a ovaj mu kaže da ne računa ni na kakvu pomoć i da je prepušten sam sebi, da se bori kako zna i umije.*

Radenko Radojčić, suradnik odeljenja bezbednosti RV i PVO iz Beograda i suradnik II. detašmana KOG-a sa sjedištem u Zagrebu, a kasnije UB RV i PVO JNA sa sjedištem u Zemunu, uključen aktivno u rad „Komande RV i PVO u okviru Savjeta za informativno-propagandnu djelatnost“ i tzv. „OPERE“ u Beogradu i šire na području bivše SFRJ, dao je u ožujku i travnju 1994. iskaz djelatnicima SZUP MUP-a RH o aktivnostima sustava

sigurnosti bivše JNA u pripremama za agresiju i njihovim aktivnostima tijekom agresije.⁸ Ovdje se navode dijelovi iskaza vezani uz operaciju „Opera“ i njezino djelovanje vezano uz bitku za Vukovar.

Međutim, znatno sigurnosno - intresantnija je funkcija i namjera "OPERE" u smislu plasiranja dezinformacija i drugih, za ukupni armijski vrh, stavova u medijski prostor, u bivšoj Jugoslaviji, a napose stranim predstavnicima mas medija.

Iz listopada 1991.g., kao jedan od specifičnih letaka, ja se sjećam letka pod naslovom, "Jastrebova optužnica". Ovo bih detaljizirao. Naime, puk. iz Obavještajnog odeljenja RV i PVO, mislim da se zove Stamenković, donio je pukovniku Rakočeviću prijepis teksta kontrole telefonskog komuniciranja Mile Dedakovića "Jastreba" iz Vukovara. Da li je to bio telefonski razgovor ili razgovor uhvaćen radio vezom, ili drugačije, ne znam, ali u svakom slučaju, riječ je o integralnom razgovoru Dedakovića s nekim iz Zagreba. U tom razgovoru Dedaković je tražio pomoć za Vukovar iz Zagreba, optuživši kompletno hrvatsko vrhovništvo, da je prodalo Vukovar. Ja nisam čitao taj razgovor u cjelini. Meni je Rakočević iz rog razgovora napravio jedan izvadak, u kojem su osnovne misli bile, da Vukovar krvari, pijemo vodu iz radijatora i sl., a vi ste u raskošu. Iz ovakvog izvadka sačinili smo tekst, pod nasolovom "Jastrebova optužnica", u kojem smo u potpunosti citirali Dedakovićeve riječi sa, naravno, dodatkom, i potrebnom optužujućom konotacijom. U potpisu smo stavili "Odbor za zaštitu Jastreba". Takav tekst prošao je proceduru odobravanja, štampan je u letak i bacan iz aviona, ne znam na koja područja.

Na temelju prikazanog dostupnog znanja o bitki za Vukovar, jasno je da je ovaj dio priloga manipulacija. U njoj su upotrijebljeni klasični mehanizmi dezinformiranja. Dezinformacija je namjerno kriva informacija sa svrhom da onaj koji je daje napakosti onome o kojem je daje; zavođenje u bludnju, obmana (B. Klaić, 1978.)⁹. Dezinformacije se proizvode s namjerom da protivnika navedu da promijeni mišljenje te da donosi odluke i prosudbe u korist vlastite štete¹⁰. Njihov temelj je fragment istinitog događaja koji se

8 http://www.slobodanpraljak.com/ratni_dokumenti-LABRADOR__IZJAVA_RADENKA_RADOJCICA.html. (pristup 2.1.2012.).

9 Tuđman, Miroslav. Prikazalište znanja. Str. 53.

10 Tuđman, Miroslav. Informacijsko ratište i informacijska znanost. Str. 131.

izdvoji iz konteksta te se na njega nadograđe konstrukcije koje mijenjaju realnost. Obavijest o nekom događaju postaje netočna.

Dezinformiranje, odnosno manipulacija informacijama u ovom dijelu priloga sastoji se od:

- 1.) sugestivnog uvoda koji je činjenično netočan,
- 2.) pogrešnog imputiranja autorstva „Optužnice“ Siniši Glavaševiću,
- 3.) stavljanja „Optužnice“ u pogrešan događajni kontekst,
- 4.) stavljanja „Optužnice“ u pogrešan vremenski kontekst,
- 5.) stavljanja „Optužnice“ u pogrešan prostorni (lokacijski) kontekst,
- 6.) spajanja selektivno odabranih fragmenata iz dva različita događaja i njihovo lažno predstavljanje kao jedan jedinstveni događaj,
- 7.) izostavljanja postojanja neprijateljskog djelovanja informacijskom propagandom.

Primjer 2: manipulacija tonskim zapisom i transkriptima

Javnosti su dostupni prošireni tonski zapisi i prošireni transkripti razgovora Mile Dedakovića-Jastreba s predsjednikom Tuđmanom, predstojnikom predsjednikovog ureda Hrvojem Šarinićem, ministrom obrane Gojkom Šuškom, načelnikom GS OS RH generalom Antunom Tusom, pukovnikom Karlom Gorinšekom koji je bio neposredno nadređen Dedakoviću te njihovim glasnogovornicima i tajnicima. Ti zapisi dostupni su na portalu 24 sata¹¹. Njihovi transkripti ranijih su godina objavljeni na internetu, a dostupni su i sada kao na primjer na portalu Dalje.com. Taj portal objavio ih je 18. studenog 2008. u 3.19 sati u dva dijela pod naslovom „Stenogrami iz Vukovara-tajna vukovarske tragedije“¹². Objavljeni transkripti nisu u potpunosti vjeran prijepis razgovora jer su i u njima neki dijelovi izostavljeni, poneka je riječ zamijenjena nekom drugom, negdje ima obrnutog poretka riječi u rečenici, ali te

11 Poslušajte dramatične snimke: Jastreb traži pomoć Tuđmana. URL: <http://www.24sata.hr/crna-kronika-news/poslusajte-snimke-jastreb-trazi-pomoc-od-f-tumana-245156>. (pristup 26.12.2011.).

Razgovori Mile Dedakovića i Franje Tuđmana - CJELOVITE SNIMKE!. http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=IDwDMAcL6vk (pristup 7.1.2012.).

12 Stenogrami iz Vukovara-tajna vukovarske tragedije. <http://dalje.com/hr-hrvatska/stenogrami-iz-vukovara-tajna-vukovarske-tragedije/204739>. (pristup 26.12.2011.).

manjkavosti uglavnom ne utječu na kontekst i dojam. Ponegdje je u tim transkriptima napisan dio teksta koji se na snimci ne čuje pa je pitanje odakle potječu ti dijelovi, odnosno postoji li još koji tonski zapis u kojem se to čuje ili je u pitanju intervencija osobe koja je pravila transkript. Zbog toga se može postaviti pitanje vjerodostojnosti i proširenog transkripta i proširenog tonskog zapisa. Ipak, logičnije je, a tako i djeluje, da su prošireni tonski zapisi kraćeni, nego da su kratki zapisi pušteni u Dnevniku šireni dodavanjem razgovora. Zbog toga ćemo proširene tonske zapise smatrati vjerodostojnijima od onih puštenih u Dnevniku.

Iako nema potvrde jesu li prošireni tonski zapisi cjeloviti i autentični, oni u svakom slučaju pokazuju drugačije stanje stvari od HRT-ovih zapisa. Usporedbom proširenih tonskih zapisa i onih puštenih na HRT-u, vidi se da su zapisi s HRT-a montaža koja baca drugačije svjetlo na događaje nego kada se poslušaju proširene snimke. Takve montaže u kojima se mijenja kontekst i viđenje događaja služe za manipulaciju i plasiranje laži kao istine u javni prostor. Usporedbom tonskih zapisa očita je manipulacija montažom tonskih zapisa i kraćenjem transkripata. Postavlja se pitanje porijekla oba zapisa, a pogotovo onih s HRT-a.

Budući da je u slučaju HRT-a u pitanju manipulacija zapisima pomoću koje se mijenja realnost događaja, bitno je saznati odakle potječe ta snimka, tko ju je napravio, kada je nastala, postoji li u arhivi HRT-a proširena snimka i ako postoji, zašto je onda puštena ova skraćena. Autor priloga tvrdi da je razgovore snimao Mile Dedaković Jastrebović, ali ne postoji Dedakovićeva potvrda toga.

Usporedba priloga i cjelovitih razgovora

Manipulacija 1

U najavi snimke razgovora između Dedakovića i ostalih kaže se da je Dedaković uvijek tražio predsjednika Tuđmana:

***Hrvoje Zovko:** Mile Dedaković Jastrebović cijelo je vrijeme snimao razgovore koje je vodio sa Zagrebom. Uvijek je tražio predsjednika Tuđmana..*

Slušajući potpune tonske zapise i čitajući proširene transkripte koji su dostupni u medijima, vidi se da je to nije istina jer je Dedaković tražio i druge osobe, konkretno generala Antona Tusa i ministra obrane Gojka Šuška. Istina je da nije uvijek tražio predsjednika Tuđmana nego je tražio i ostale.

Primjer iz razgovora Dedaković – Tus

Mile Dedaković Jastreb: *Dobro čut ćemo se za pola sata. To je dovoljno da riješite sve. Hvala. Bog. Tus mi treba.*

Ženski glas: *Tko ga treba?*

Mile Dedaković Jastreb: *Dedaković. Molim, ja se izvinjavam... Dobro večer gospodine generale, Dedaković.*

Anton Tus: *E...*

Primjer iz razgovora Dedaković – Travaš

Mile Dedaković Jastreb govori svojimima u štabu u Vinkovcima: *"Šušak mi treba, pa ću ga fino pitati da li smo iskoristili naših 17 milijuna dolara?"*

Muški glas: *Da vas spojim s njim...*

Mile Dedaković Jastreb: *Može, dapače.*

Manipulacija 2

Nakon najave slijedi snimka razgovora Mile Dedakovića Jastreba s nepoznatim muškarcem, uz transkript koji se pojavljuje u kadru, koja sugerira da predsjednik Tuđman ne želi razgovarati sa zapovjednikom Dedakovićem:

Mile Dedaković Jastreb: Halo.

Nepoznati glas: Izvolite.

Mile Dedaković Jastreb: Gospodine!

Nepoznati glas: Tu sam.

Mile Dedaković Jastreb: Znači neće da razgovora sa mnom predsjednik?

(Dedaković kaže „da razgovara“, na slici transkripta piše „sa razgovara“, op.a. – slika 1)

Nepoznati glas: *Upućen je poziv na ministra Šuška, naređeno mu je da odmah stupi u kontakt s vama. (glas kaže „kontakt“, na slici transkripta piše „vezu“, op.a. – slika 1)*

Mile Dedaković Jastreb: *Ja sam bio jasan. Pitam da li gospodin predsjednik ne želi sa mnom razgovarati.*

Nepoznati glas: *To morate njega pitati.*

Slika 1: Dnevnikov prikaz montiranog razgovora Dedaković – Travaš

Iz ovako montirane snimke odnosno transkripta, dobiva se dojam da predsjednik Tuđman ne želi razgovarati sa zapovjednikom Dedakovićem koji se nalazi u Vinkovcima, a ne u Vukovaru. Cjeloviti tonski zapis daje nam drugačiju sliku događaja:

Mile Dedaković Jastrebović: *Halo.*

Robert Travaš: *Izvolite.*

Mile Dedaković Jastrebović: *Gospodine!*

Robert Travaš: *Slušam.*

Mile Dedaković Jastrebović: *Znači neće da razgovara sa mnom predsjednik.*

Robert Travaš: *Upućen je poziv na ministra Šuška, naređeno mu je da odmah stupi u kontakt s vama.*

Mile Dedaković Jastrebović: *Ja sam bio jasan. Pitam da li gospodin predsjednik ne želi sa mnom razgovarati.*

Robert Travaš: *To morate njega pitati. To vam ja ne mogu odgovoriti.*

Mile Dedaković Jastrebović: *Ali zašto je upućen na Šuška kad sam ja tražio predsjednika?*

Robert Travaš: Zato vjerojatno što je on ministar obrane i zato što on to radi.

Mile Dedaković Jastreb: Gospodine, tko je to vama rekao da se ja... da se Šušak meni javi?

Robert Travaš: Molim?

Mile Dedaković Jastreb: Tko je to vama rekao da se meni Šušak javi?

Robert Travaš: Rekao je gospodin Hrvoje Šarinić, predstojnik Ureda.

Mile Dedaković Jastreb: Znači on je odlučio da predsjednik ne treba sa mnom razgovarati?

Robert Travaš: On je rekao da je razgovarao s predsjednikom i da je tako odlučeno, da.

Mile Dedaković Jastreb: Hvala vam lijepo.

Robert Travaš: Hvala vama.

Analiza

Vidljivo je da su iz cjelovite snimke izrezani dijelovi iz kojih se vidi da u pitanju nije situacija u kojoj predsjednik Tuđman ne želi razgovarati sa zapovjednikom Dedakovićem, nego Robert Travaš, pomoćnik Hrvoja Šarinića koji u transkriptu prikazanom na HRT-u nije imenovan, objašnjava da je Hrvoje Šarinić odlučio da poziv ne bude preusmjeren predsjedniku Tuđmanu nego ministru Šušku. Iz toga se također vidi da predsjednik Tuđman s tim nema nikakve veze, što znači da nije istina da predsjednik ne želi razgovarati s Dedakovićem. To potvrđuje i sam Šarinić u kasnijem razgovoru s Dedakovićem što pokazuje prošireni tonski zapis:

Mile Dedaković Jastreb: ...gospodin predsjednik upoznat da sam ja želio s njim razgovarati?

Hrvoje Šarinić: Slušajte, ne, ja ga sada nisam uputio jer je, jer sam mislio da možete najefikasnije riješiti problem sa Šuškom. Međutim, ako vi inzistirate, onda ću ja probuditi predsjednika sada pa ćete razgovarati s njim, ali sam mislio da možda u ovoj fazi kako je to jedan koliko ja znam jedan operativni problem, ja sam htio, mislio sam da, da ministar obrane može to riješiti sa vama. Evo, tako je bilo.

Usporedbom cjelovitog tonskog zapisa i ovog dijela priloga prikazanog u Dnevniku HRT-a, vidimo da je u Dnevniku puštena montaža kojoj je cilj gledateljstvu sugerirati da predsjednik Tuđman ne želi razgovarati sa zapovjednikom Dedakovićem. To znači da ne želi saslušati zapovjednika obrane Vukovara što mu ima za reći, što u konačnici dovodi do zaključka da ne želi pomoći Vukovaru.

Ovdje je bitno napomenuti da je Dedaković u ovom trenutku zapovjednik operativne zone Vinkovci-Vukovar-Županja, a ne zapovjednik obrane grada Vukovara i nalazi se u Vinkovcima.

Ne zna se odakle potječe skraćeni tonski zapis i tko mu je autor. Urednik Šprajc u svom je obraćanju uredništvu HRT-a u Dnevniku¹³ na dan 18.12.2011. rekao da se snimka od ranije nalazi u arhivu HRT-a:

Zoran Šprajc: *Što se tiče podrijetla audiozapisa korištenih u prilogu oni potječu iz arhive Hrvatske radiotelevizije, a u našem programu već su objavljeni prije šest godina.*

To nam ne govori ništa o pravom porijeklu te snimke. Govori nam samo o njezinom postojanju u arhivu HRT-a, ali nam ne govori tko je kratio originalni tonski zapis, gdje i kada.

Manipulacija 3

Drugi dio priloga donosi snimku/transkript razgovora predsjednika Tuđmana i zapovjednika Dedakovića o evakuaciji civila iz Vukovara.

Hrvoje Zovko: *Od predsjednika Tuđmana tražio je evakuaciju civila. Predsjednik je odbio evakuaciju pod uvjetima JNA.*

Mile Dedaković Jastreb: *A ja bih vas samo mislim podsjetio, tamo je 2000 djece. Što ćemo sa tom djecom?*

Franjo Tuđman: ***** (nerazumljivo; op.a.)

Mile Dedaković Jastreb: *Molim?*

Franjo Tuđman: *Dobro dobro, *** ** (dvije nerazumljive riječi; op.a.) tu. Hajde hajde, vi radite svoje. Idem ja da vidim šta je. Ne dolazi u obzir nikakvo izvlačenje...(izgovara dalje nešto poput jel, ali nije*

13

[http://www.hrt.hr/index.php?id=en&tx_ttnews\[cat\]=119&cHash=d7f45f87cb](http://www.hrt.hr/index.php?id=en&tx_ttnews[cat]=119&cHash=d7f45f87cb) (pristup 15.1.2012.)

razumljivo i snimka se tu prekida; op.a.).

Slika 2: Dnevnikov prikaz montiranog razgovora Tuđman-Dedaković o evakuaciji civila

Iz ove snimke jasno se zaključuje da Dedaković podsjeća da u Vukovaru postoje djeca koju bi trebalo izvući, a da Tuđman to odbija te ih praktički osuđuje na smrt.

Iz ovog dijela razgovora izbačen je dio u kojem Dedaković kaže da se slaže s Tuđmanom jer postoje uvjeti koje predlaže JNA, a koji nisu dobri za hrvatsku stranu:

Mile Dedaković Jastrebović: *Ili u protivnom što da radimo? Hoćemo ovaj da izvlačimo to pučanstvo, nećemo?*

Franjo Tuđman: *Ne, ne, ne, ne, ne, ne. Ne. Kako ćete, osim toga, kako ćete ih izvlačiti? Ne? Prema tome...*

Mile Dedaković Jastrebović: *Pa znate koje oni, koje, koje oni hoće uslove gospodine?*

Franjo Tuđman: *Ne. Ne, dolazi u obzir. Jel?*

Mile Dedaković Jastrebović: *Dobro, ja se slažem s vama u tome. A ja bi vas ovaj samo mislim podsjetio, tamo je 2000 djece. Što ćemo sa tom djecom?*

Franjo Tuđman (izgleda da govori nekom tko je s njim u istoj prostoriji): *Tusa mi dajte tamo. (autoru ovog rada zvuči kao da je izgovoreno „Tusa“, ali moguće da nije)*

Mile Dedaković Jastrebović: *Molim?*

Franjo Tuđman: Dobro, dobro, *** ** (dvije nerazumljive riječi; op.a.) tu. Ajde vi radite svoje. Idem ja da, da vidim šta, jel. Ne dolazi u obzir nikakvo izvlačenje, jel.

Mile Dedaković Jastrebović: Dobro je.

Analiza

Pozornost treba obratiti na sljedeće dijelove:

Mile Dedaković Jastrebović: Hoćemo ovaj da izvlačimo to pučanstvo, nećemo?

Franjo Tuđman: Ne, ne, ne, ne, ne, ne. Ne. Kako ćete, osim toga, kako ćete ih izvlačiti?

Mile Dedaković Jastrebović: Pa znate koje oni, koje, koje oni hoće uslove gospodine?

Mile Dedaković Jastrebović: Dobro, ja se slažem s vama u tome.

Očigledno se radi o mogućnosti izvlačenja pučanstva koje bi se odvijalo prema uvjetima JNA koji za hrvatsku stranu izgledaju nemoguće ili vrlo nepovoljno. Tuđman odlučuje da se prema tim uvjetima ne ide na izvlačenje i pita kako bi se to uopće izvelo, a Dedaković naglašava postojanje takvih uvjeta i odgovara da se slaže s Tuđmanom. Ovaj dio kompletno je izrezan iz snimke puštene u Dnevniku HRT-a. Upravo taj dio mijenja kontekst. S tim dijelom vidljivo je da uvjeti nisu dobri za hrvatsku stranu i da se Dedaković s tim slaže. Prema tome, nije istina da Tuđman prepušta djecu na milost i nemilost JNA kako sugerira prilog, nego postoje naznake da bi to izvlačenje zbog uvjeta JNA ili bilo loše po njih ili je neizvedivo, a Dedaković koji također vidi kakva je situacija s tim se slaže. Ovdje se može zaključiti da se Tuđman brine za civile, a ne da se ne brine.

Manipulacija 4

Treći dio priloga donosi razgovor predsjednika Tuđmana i zapovjednika Dedakovića o slanju pomoći za Vukovar.

Hrvoje Zovko: Molbe za pomoć slali su do posljednjeg dana.

Franjo Tuđman: To što ste mi sada kazali, jel, dajte mi to lijepo faksom pošaljite.

Mile Dedaković Jastrebović: *Eee kad kod mene ne radi faks gospodine predsjedniče.*

Hrvoje Zovko: *Na kraju je državna komisija na čelu s Josipom Manolićem koju je imenovao predsjednik Tuđman, optužila glavne vukovarske zapovjednike za pokušaj rušenja ustavnog poretka i skinula bilo kakvu odgovornost s države. Branko Borković 20 godina poslije ustraje u borbi da Sabor poništi izvješće te Komisije koje je i dalje na snazi.*

Slika 3: Dnevnikov prikaz razgovora Dedakovića i Tuđmana o pomoći Vukovaru

Ovaj dio priloga započinje sugestivnom rečenicom autora priloga da su molbe za pomoć slane do posljednjeg dana, a zatim se pušta dio razgovora Tuđmana i Dedakovića. Iz ovako montirane snimke/transkripta ispada:

- da je Dedaković do posljednjeg dana u Vukovaru,
- da je Dedaković komunikacijski u gotovo bezizlaznoj situaciji
- da je Dedaković nešto rekao Tuđmanu, a prema sugestiji autora to bi trebalo biti nešto u vezi s pomoći Vukovaru,
- da Tuđman lakonski odgovara Dedakoviću da mu to pošalje faksom, što ostavlja dojam bezobzirnosti jer ispada da ga okolnosti u kojima se nalaze Dedaković i Vukovar uopće ne zanimaju nego mu je od hitnog djelovanja za spas Vukovara bitnija administrativna procedura.

Analiza

Prije pogleda u proširene transkripte koji bacaju drugačije svjetlo na ovaj događaj, bitno je objasniti kako je autor priloga manipulativno promijenio prostorno-vremenski kontekst događaja. Naime, Mile Dedaković Jastreb u trenucima u kojima se odvija ovaj događaj uopće nije bio u Vukovaru nego u Vinkovcima. U Vinkovce je iz Vukovara došao 11. ili 12. listopada 1991.¹⁴ te je 16. listopada 1991. postavljen na dužnost zapovjednika Operativne grupe za teritorij općina Vukovar, Vinkovci i Županja¹⁵. Obrana Vukovara pala je 18. studenog 1991. Iz ovih podataka vidimo:

- da se razgovor Dedakovića i Tuđmana ne odnosi na posljednje dane prije pada Vukovara kao što sugerira autor priloga, jer se pad dogodio više od mjesec dana nakon ovog razgovora,
- da se Dedaković u vrijeme razgovora uopće ne nalazi u Vukovaru.

Cjeloviti tonski zapis pokazuje i drugačiji sadržajni kontekst događaja:

Franjo Tuđman: *Halo.*

Mile Dedaković Jastreb: Dobar dan gospodine predsjedniče.

Franjo Tuđman: *Molim pukovniče.*

Mile Dedaković Jastreb: Da vas samo ja u kratko izvijestim. Oni su krenuli sa jačim snagama pješadije iz pravca Negoslavaca, vojarne i ovaj, Sajmišta.

Franjo Tuđman: Da.

Mile Dedaković Jastreb: Ovi tenkovi se pokreću i najugroženija je bolnica sad.

Franjo Tuđman: Da.

Mile Dedaković Jastreb: Plašimo se da će vrlo brzo doći do ovih, skloništa bolničkih, da će tamo prvo biti toga pokolja. A ja sam vas gospodina...Tusa...

Franjo Tuđman: Da.

14 Davor Marijan: Bitka za Vukovar, str. 178.; Dedaković-Jastreb, Mile; Mirković-Nadž, Alenka; Runtić, Davor. Bitka za Vukovar. Str. 146.

15 Dedaković-Jastreb, Mile; Mirković-Nadž, Alenka; Runtić, Davor. Bitka za Vukovar. Str. 152.

Mile Dedaković Jastrebović: Ima tu i depeša, tražio neke stvari, oni čak nisu mi ni odgovorili. Da bi nešto tamo napravili, a mogli smo to...ima tamo depeša koju sam poslao.

Franjo Tuđman: *Meni su jutros kazali da su poslali, da su vam uputili...molim?*

Mile Dedaković Jastrebović: Nisu ništa uputili, gospodine predsjedniče. Ja ne znam čemu to služi da vama kažu jedno, a meni drugo.

Franjo Tuđman: *Da.*

Mile Dedaković Jastrebović: Oni su vjerojatno vama rekli da su trupe tamo upućuju, da upućuju sve što treba međutim to zaista nije istina. Ja ne znam zašto oni to tako rade, al to nije, ne služi ni Hrvatskoj, ni njima, ni nama. Ja sam danas dobio, ovaj, od gospodina Vekića jednom.

Franjo Tuđman: *Da*

Mile Dedaković Jastrebović: E to je točno i ništa više.

Franjo Tuđman: *Da.*

Mile Dedaković Jastrebović: Ništa više.

Franjo Tuđman: *A šta ste još tražili, što su mogli poslati, a nisu?*

Mile Dedaković Jastrebović: Mogli su poslati... Ja ne bih sada htio preko mobitela da nas prisluškuju znate, ali ovaj ima depeša jedna, ja sam je noćas poslao, znam da se to moglo ostvariti, sigurno.

Franjo Tuđman: *Da.*

Mile Dedaković Jastrebović: Pa gospodin Tus nije ni odgovorio mi ništa. A to je u vezi pukovnika Mačeka.

Franjo Tuđman: *Da.*

Mile Dedaković Jastrebović: Jer sam š njim osobno kontaktirao, on je rekao da to samo može odobriti Tus, nitko drugi.

Franjo Tuđman: *Aha. E pa dobro sad ću ja onda nazvat da vidim. Ako je to tako, onda ću ja odobriti, ako ima pa ako nisu poslali jel.*

Mile Dedaković Jastrebović: To je tako, gospodine predsjedniče sigurno. Ja nemam razloga da u ovim momentima sada vas obmanjujem. Kad znamo u čemu smo, u kakvoj smo situaciji.

Franjo Tuđman: *Dobro pukovniče, idem odmah...*

Mile Dedaković Jastreb: *Da li će moći što da se učini u svezi jutros smo pričali da ovaj dobijemo ovdje one snage i sredstva da idemo da to napravimo? Je li vi to sad razmatrate?*

Franjo Tuđman: *Da. Dobro.*

Mile Dedaković Jastreb: *Oćemo moć dobit to?*

Franjo Tuđman: *Ha slušajte, ja vam ne mogu reć, ja vam mogu reć da ću im narediti sve ono što imaju, što ste tražili da vam pošalju, ne? A ja sad konkretno vam ne mogu reć da, da vi kažete da sam ja reko, a da, a da ne znam šta. Razumijete, jel?.*

Mile Dedaković Jastreb: *Ima tamo akt, gospodine predsjedniče. Točno što smo tražili gospodin Gorinšek i ja prije 15 dana. I gospodin Tus je rekao da će u naredna 5-7 dana to biti sve. (U proširenim transkriptima umjesto riječi „akt“, napisana je riječ „faks“; op.a.)*

Franjo Tuđman: *Da.*

Mile Dedaković Jastreb: *Međutim od toga sve, ništa. Ja sad ne znam ovaj, zbog čega...*

Franjo Tuđman: *Dajte mi to, to, to što ste mi sada kazali jel, dajte mi to lijepo faksom pošaljite.*

Mile Dedaković Jastreb: *Eee kad kod mene ne radi faks gospodine predsjedniče. Al vidit ću, možda preko Osijeka pošaljem.*

Franjo Tuđman: *Dobro ajde.*

Mile Dedaković Jastreb: *E.*

Franjo Tuđman: *Da.*

Kasniji razgovor Dedakovića i Gorinšeka otkriva da korištenje faksa uopće nije sporno nego sasvim uobičajeno između sudionika razgovora:

Mile Dedaković Jastreb: *...te je tražio. (U proširenim transkriptima piše „Tuđman te je tražio“; op.a.)*

Karlo Gorinšek: *Sad sam razgovarao s njim.*

Mile Dedaković Jastreb: *Jel ti rekao da onaj faks da pošalješ?*

Karlo Gorinšek: *Molim?*

Mile Dedaković Jastreb: *Da, da pošalješ faks.*

Karlo Gorinšek: *Faks?*

Mile Dedaković Jastreb: *Da.*

Karlo Gorinšek: *Ne, nije rekao.*

Mile Dedaković Jastreb: *E, rekao je da pošalješ onaj faks što si ono od Tusa tražio, sjećaš se? One snage i sredstva svojevremeno kad si bio ovdje kod mene.*

Karlo Gorinšek: *Aha.*

Mile Dedaković Jastreb: *Te.*

Karlo Gorinšek: *Pa on je to dobio.*

Mile Dedaković Jastreb: *Ma nije dobio, ovaj...*

Karlo Gorinšek: *Kako ne! Pa dobio on...u ono vrijeme. Ja ne znam jel njegovi to bacaju ili nešto drugo. To je ono izvješće bilo...*

Mile Dedaković Jastreb: *Ma ne izvješće. Ono što si ti tražio zahtjevom da ti se da, da možemo ić taj posao napraviti.*

Karlo Gorinšek: *Aha to.*

Mile Dedaković Jastreb: *Razumiješ?*

Karlo Gorinšek: *Da,da to je to u tom izvješću dato. Dobro.*

Mile Dedaković Jastreb: *Pa to je rekao da mu odmah faksom prosljediš. I to odmah, kaže. On je tamo na sjednici i dobit će to i da pita ove zašto kako i što može i ne može, znaš.*

Karlo Gorinšek: *Da*

Mile Dedaković Jastreb: *Napravi to, to će nam pomoć puno.*

Iz proširenog tonskog zapisa vidljivo je:

- da Dedaković nije u komunikacijski bezizlaznoj situaciji jer telefonski ima mogućnost dogovarati slanje faksa iz Osijeka ako faks u Vinkovcima ne radi,
- da se radi o faksu koji je sudionicima razgovora poznat jer je već slan,
- da je Tuđman zainteresiran za pomoć Vukovaru i da djeluje po tom pitanju,
- da postoji mogućnost da netko Tuđmanu govori jedno, a Dedakoviću drugo pa stvari ne idu kako bi trebalo (ovo ne mora nužno biti tako nego je moguće da je to više interpretacija različitih sugovornika, odnosno da bi

to bio razlog zašto stvari ne idu kako bi trebalo, a da stvari zapravo ne idu kako bi trebalo iz niza drugih razloga),

- da su i Tuđman i Dedaković svjesni da im se komunikacije prisluškuju i da ne mogu sve dogovarati telefonski.

Da bi promijenio istinu, autor montaže izbacio je dijelove razgovora koji pokazuju:

- da Dedaković može slati faks i preko Osijeka ako onaj u Vinkovcima ne radi, što je bitno za doživljaj situacije, odnosno je li ona bezizlazna ili ne,
- da je slanje faksa između sudionika razgovora uobičajeno,
- da slanje faksa nije Tuđmanova neobjašnjiva i teško shvatljiva dosjetka,
- da Tuđman aktivno sudjeluje u pomaganju Vukovaru,
- da netko sabotira rad hrvatskih ministarstava, službi i institucija,
- da neprijatelj prisluškuje komunikaciju.

Da je korištenje faksa bilo običajeno i u Vukovaru te da je Dedaković u vrijeme odvijanja navedenog telefonskog razgovora bio u Vinkovcima objašnjava nasljednik Mile Dedakovića Jastreba na položaju zapovjednika obrane Vukovara – Branko Borković Mali Jastreb. To 24. listopada 2011. prenosi portal Dnevno.hr¹⁶:

Prisjećajući se odnosa s pokojnim predsjednikom u vrijeme opsada Vukovara, Mladi Jastreb kaže kako je uvjeren da dr. Tuđman nije imalo cjelovitu informaciju o događajima u gradu.

- Uvjeren sam da su njime manipulirali njegovi suradnici. Možda su to radili zbog straha, jer je Tuđman bio nagle čudi, ili zbog neznanja. S predsjednikom sam bio u vezi, no komunicirali smo samo o strateškim stvarima. Najčešće putem telefaksa i to sve do 18. studenog, dakle do trenutka kada je neprijatelj ušao u grad. Za Tuđmana mogu reći da je ipak bio samo čovjek od krvi i mesa, a ne superman, te da nije mogao sve znati i o svemu odlučivati – kaže Borković.

Dodaje potom da neki mediji danas izvrću činjenice izrugujući se bezrazložno Tuđmanu i njegovim

¹⁶ Borković: 'Optužnica' i danas pogađa metu i zato je se političari toliko boje.
http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/audio_borkovic_optuznica_i_danas_pogada_metu_i_zato_je_se_politricari_toliko_boje_/457018.html.
(pristup 26.12.2011.).

zahtjevima da mu Dedaković faxom pošalje izvještaj s bojišta.

- Jastreb je u to vrijeme bio u Vinkovcima, a ne u Vukovaru. Tamo je bilo i struje i ostakljenih prozora i telefaksa i telefona, pa ne treba čuditi što je Tuđman tražio da mu izvještaj pošalje faxom – dodaje Mladi Jastreb.

Najbolju potvrdu da je Mile Dedaković-Jastreb u Vinkovcima na raspolaganju imao sve sustave komunikacije te da korištenje faksa nije ništa čudno nalazimo u Dedakovićevoj knjizi „Bitka za Vukovar“¹⁷:

Razliku u uvjetima rada vukovarskoga i vinkovačkoga zapovjedništva teško je opisati. Telefoni, fax-aparati, sva moguća sredstva veze uključujući i Novakov neprobojni paket-radio, voda...U hotelu „Slavonija“ mogli su se otuširati i pojesti toplo jelo.

Bio je to drugi svijet.

Združivanjem manipulativnih uradaka autora tonske montaže i autora priloga, stvorena je laž koja se ovakvim jednostranim prikazom u udarnom terminu središnjeg Dnevnika HRT-a nameće javnosti kao istina.

Iz analize je vidljivo da se manipuliralo informacijama u svrhu stvaranja realnosti koja nije objektivna i ne odgovara činjeničnoj istini. Metode korištene u ovom dijelu priloga, a sve da bi se konstruirala laž koja će se prikazati istinom, su:

- sugestivna najava priloga koja u svom sadržaju ne odgovara istini,
- selektivan odabir dostupnih tonskih zapisa pomoću kojeg se dio događaja može prikazati kao zasebna samostalna cjelina,
- kraćenje i montiranje tonskih zapisa na način da događaj prikazuju onako kako se u stvarnosti nije dogodio,
- prebacivanje odgovornosti i nametanje krivnje za loše stvari sa stvarno odgovorne osobe na osobu koju se ciljano treba prikazati u negativnom svijetlu,
- promjena konteksta vremena,
- promjena konteksta događaja,
- promjena konteksta lokacije.

Primjenom ovih tehnika stvaraju se neistinite obavijesti o događaju koje navode na pogrešne zaključke.

¹⁷ Dedaković-Jastreb, Mile; Mirković-Nadž, Alenka; Runtić, Davor. Bitka za Vukovar. Str. 149.

Reakcije u medijima

Nakon što je ovakva montaža puštena u javni informacijski prostor, došlo je do reakcija s obje strane. Oni koji žele znati punu i pravu istinu i koji inzistiraju na utvrđivanju istine temeljene na stvarnim činjenicama tražili su da se cijela stvar preispita. Oni koji žele manipulirati i nametati lažnu percepciju tvrdili su da je snimka istinita te podupirali usvajanje laži kao istine.

Najprije slijede neke reakcije javnih osoba i sudionika bitke za Vukovar koji tvrde da prilog nije istinit.

Miroslav Tuđman

Zbog snimke je žestoko reagirao Miroslav Tuđman, koji kaže da se "Dnevnik HTV-a pretvorio u ekspozituru nekadašnje Kontraobavještajne operacije JNA Opera, koja je i danas, očito, u funkciji predizborne propagande Kukuriku koalicije". Tuđman podsjeća da su ti audiozapisi nastali još u radionici KOS-a, što je dokazano još na suđenju Radenku Radojčiću 1994. M. Tuđman smatra da je "riječ je o najsramnijoj manipulaciji" i traži odgovornost urednika i autora. (Večernji list, 21.11.2011.)¹⁸

Stjepan Bačić (dopredsjednik Udruge hrvatskih liječnika dragovoljaca 1990.-1991.)

Oštro protestiramo protiv takve uređivačke politike HRT-a, jer se naša televizija ponaša kao da je dio Kontraobavještajne službe JNA (KOS)", rekao je Bačić. Podsjetio je kako je u sinočnjem prilogu objavljena kombinacija razgovora novinara Siniše Glavaševića i zapovjednika obrane Vukovara Mile Dedakovića Jastreba s prvim hrvatskim predsjednikom Franjom Tuđmanom, po kojem je, kako je rekao, ispalo da se nije htjelo obraniti Vukovar. Bačić je naglasio kako je još 1994. na sudu dokazana ta podvala KOS-a, a što je, kazao je, na sudu priznao i operativac KOS-a Radenko Radojčić. "Nedopustivo je da 20 godina nakon toga uredništvo HRT-a ponavlja priču koja je trebala biti davno završena te da se HRT na neki način uklapa u težnje KOS-a još iz

18 Miroslav Tuđman: HTV gura uratke KOS-a. <http://www.vecernji.hr/vijesti/miroslav-tudman-htv-gura-uratke-kos-a-clanak-348739>. (pristup 27.12.2011.).

90-ih", rekao je Bačić. (Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća)¹⁹

Josip Klemm (predsjednik Udruge specijalne policije)

Na novinarsko pitanje je li se dovoljno učinilo u obrani Vukovara, predsjednik Udruge specijalne policije Josip Klemm rekao je kako je 13. listopada 1991. bio sudionik akcije u kojoj se išlo pomoći Vukovaru, a u samo nekoliko minuta poginulo na desetke hrvatskih branitelja i više od stotinu ih je ranjeno. Ocijenio je kako se, vezano uz HRT-ov prilog, radi o pokušaju razbijanja jedinstva hrvatskih branitelja, gdje netko pokušava "izvrnuti povijesne činjenice određenim neistinama, lažima i komentarima vezanim uz 1991." (Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća)²⁰

Slijede neke reakcije onih koji tvrde da je snimka istinita te objašnjenja zašto te reakcije nemaju argumentacijsku čvrstinu.

Hrvatsko novinarsko društvo

Radi se o politikantskim napadima dijela vijećnika na toga novinara, te na urednika HTV-ovog Dnevnika Zorana Šprajca koji je taj prilog objavio - s jasnom namjerom da onemoguće daljnja novinarska istraživanja o svim okolnostima pada Vukovara i strašnog ratnog stradanja njegovih stanovnika. To je napad na slobodu medija i na novinarske slobode jer istraživanje i objavljivanje istine glavni je novinarski zadatak, bez obzira koga ta istina može kompromitirati.

Ne ulazimo u sukob Programskog vijeća HRT-a i Zorana Šprajca. Ovdje je bitno da HND sugerira da je puštanje spornog priloga istraživanje i objavljivanje istine. Iz dosadašnje analize jasno se vidi da u nastajanju priloga nije bilo nikakvog istraživanja i objavljivanja istine, nego su selektivno odabrani određeni fragmenti događaja i montirani na način da mijenjaju njegov objektivni prikaz.

19 Bačić: suspendirati odgovorne na HRT-u. <http://www.hkv.hr/vijesti/mediji/9704-dnevnik-hrt-a-kos-branitelji-konsternirani-.html>. (pristup 27.12.2011.).

20 Isto

Stjepan Mesić (bivši predsjednik Republike Hrvatske)

G. Šprajc i njegov kolega Alfier, kao i ekipa TV Dnevnika polazili su od premise da gledatelji imaju pravo na potpunu, istinitu i objektivnu informaciju, kao i od svojega prava da se pred najširoom javnošću obrane od javno izrečenih objeda koje nisu ničim poduprte. (Jutarnji list, 20.12.2011.)²¹

Imamo dokazanu manipulaciju snimkom u vidu selekcije, kraćenja, fragmentarnog prikaza i promjene konteksta, dakle događaj koji je prikazan lažno pa tvrdnja Stjepana Mesića da je gledateljima dana potpuna, istinita i objektivna informacija logički i činjenično netočna.

Grupa intelektualaca (Nadežda Čačinović, Daša Drndić, Nenad Popović, Žarko Puhovski, Slobodan Šnajder, Velimir Visković i Bogdan Žižić)

Kao glavni urednik informativnog programa zlorabio je svoje ovlasti jer ih je kaznio iz očito političkih razloga, a povodom priloga o padu Vukovara, a u kojem su emitirane isključivo izvorne snimke i materijali čiji su autori vukovarski branitelji i civili, uključivši Sinišu Glavaševića". (Slobodna Dalmacija, 21.12.2011.)²²

Imamo dokaze da emitirane snimke nisu izvorne jer su kraćene i montirane. Da su izvorne, onda bi ostale u izvornom obliku, dakle cjelovite. Prema tome, izjava grupe intelektualaca logički je i činjenično netočna.

Ranko Ostojić (ministar unutarnjih poslova)

Kad će više taj Sabor... da se mogu početi mijenjati zakoni protiv slobode i demokracije... i zajedno s njima oni koji provode politički progon... i ubijaju istinu!", napisao je na svom profilu na Facebooku Ranko Ostojić,

21 Mesića zgrozila Šprajcova smjena: Javna televizija ne smije biti poligon za ispoljavanje paranoidnih konstrukcija frustriranih pojedinaca. <http://www.jutarnji.hr/mesic-o-sprajcovoj-smjeni--javna-televizija-ne-bi-smjela-biti-poligon-za-ispoljavanje-paranoidnih-konstrukcija-frustriranih-pojedinaca/994796/>. (pristup 28.12.2011.).

22 Građanska akcija prosvjeduje pred HRT-om zbog Šprajcove suspenzije <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/158889/Default.aspx>. (pristup 28.12.2011.).

vjerojatni budući ministar policije, komentirajući slučaj Zorana Šprajca. (Večernji list, 20.12.2011.)²³

Iz ove izjave Ranka Ostojića vidljivo je da se ignorira postojanje proširenog tonskog zapisa i prošireni transkript iz kojih se vidi da je prilog montaža koja gledatelje upućuje na drugačiji zaključak nego što bi to bilo u slučaju uvida u cjeloviti materijal. Programsko vijeće HRT-a prilog je ocijenilo tendencioznim te zatražilo istragu slučaja. Istraga slučaja podrazumijeva i pregledavanje te objavu svih dostupnih materijala što je jedini put prema istinitoj obavijesti o opisanom događaju. Iako imamo potencijalno cjelovite tonske zapise što znači objektivne prikaze događaja te razne dokumente koji pokazuju pravu istinu, Ranko Ostojić situaciju dovodi do apsurdna tvrdnjom da se objavljivanje laži smatra borbom za istinu, a zahtjev za objavljivanjem istine smatra se ubijanjem istine.

Nikola Fenix Toth (vukovarski branitelj)

Ma kakva montaža, to je autentična snimka. To su obične gluposti! Miroslavu Tuđmanu sve je vezano uz KOS, a ponajviše obitelj: mama mu je bila tajnica u KOS-u, tata mu je bio KOS-ov kadrovik, kum Josip Manolić bio je oficir KOS-a, a i on sam bio je jedan od čelnika hrvatske obavještajne zajednice. Zar su slučajno kuće Tuđmanovih i Manolićevih baš jedna do druge? Najžalosnije je to što Miroslav Tuđman, inače ugledni intelektualac, istupa s tako banalnim tumačenjima. Bolje da šuti i ne izaziva neke koji bi još štošta mogli reći, da se ne bi otvorila Pandorina kutija', ogorčen je Toth takvim izvrtanjem istine o odgovornosti za pad Vukovara, jer je povremeno i osobno svjedočio razgovorima zapovjednika obrane grada s državnim vrhom te s Jastrebom dijelio zabrinutost za sudbinu stanovnika grada i njegovih branitelja. (tportal.hr, 23.11.2011.)²⁴.

Ovdje se nameće pitanje je li komentar o Tothovoj ogorčenosti doista njegov komentar ili novinarski dodatak. Ako je komentar od gospodina Totha, onda je kao prvo čudno kako može biti ogorčen izvrtanjem istine o odgovornosti za pad Vukovara, kao da je ta skraćena

²³ Ostojić o Šprajcovoju smjeni: To je politički progon i ubijanje istine! <http://www.vecernji.hr/vijesti/ostojic-sprajcovoju-smjeni-to-je-politicki-progon-ubijanje-istine-clanak-358112>. (pristup 28.12.2011.).

²⁴ Snimka razgovora Tuđman-Dedaković je autentična. <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/161215/Snimka-razgovora-Tudman-Dedakovic-je-autenticna.html> (pristup: 26.12.2011.).

snimka cjelokupan i istinit krunski dokaz nečije odgovornosti za pad Vukovara. Kao drugo, ako se zalaže za objavljivanje istine, zašto onda poručuje Miroslavu Tuđmanu da šuti da se ne bi otvorila Pandorina kutija? Valjda je onima koji se zalažu za istinu cilj da se Pandorina kutija, ako postoji, otvori. Ako je taj komentar novinarski dodatak, onda je u pitanju novinarska manipulacija ubacivanjem u tekst nečega što gospodin Toth nije rekao.

Danijel Rehak (predsjednik Društva logoraša)

Oštro se protivimo tim i takvim pritiscima jer želimo saznati istinu, bez obzira koliko je ona bolna, a na osnovi potvrda pojedinih pripadnika 204. vukovarske brigade koji su bili blizu i u štabu brigade, vaš novinar ništa nije pogriješio', napisao je predsjednik Društva logoraša Danijel Rehak u svom dopisu Hrvatskoj televiziji. (T-portal, 24.11.2011.).²⁵

Nije u potpunosti jasno na koji stožer misli gospodin Rehak. Ako misli na stožer 204. Brigade koji se nalazio u Vukovaru, onda ova izjava sadrži činjeničnu i logičku pogrešku. Stožer 204. brigade bio je u Vukovaru. Ako je bio u Vukovaru, a Dedaković je s Tuđmanom sporni telefonski razgovor vodio dok je bio u Vinkovcima, onda nije moguće da su pojedini pripadnici 204. vukovarske brigade koji su bili blizu stožera i u njemu čuli taj razgovor. Ako je ipak mislio na stožer u Vinkovcima, onda je upotrijebio pogrešnu terminologiju jer je tamo bio stožer Operativne zone Vukovar-Vinkovci-Županja, ali je onda moguće da su pripadnici 204. brigade koji su se nalazili u tom stožeru čuli razgovore.

Drago Hedl (Predsjednik Vijeća časti Hrvatskog novinarskog društva)

Postoji i snimka razgovora kada Dedaković, debelo iza ponoći, zove Hrvoja Šarinića i očajnički ga moli da ga spoji s predsjednikom Tuđmanom zbog užasnog stanja u Vukovaru koji je vadio za pomoći. Šarinić mu odgovara da predsjednik spava i da ga ne može buditi. Zar te činjenice hrvatska javnost ne smije znati? Kome je u interesu da se one skrivaju. Svi se zaklinju u Vukovar, u žrtvu koju je platio taj grad, njegovi branitelji i stanovnici,

²⁵ HTV-ov novinar nije pogriješio, želimo istinu o Vukovaru. <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/161495/HTV-ov-novinar-nije-pogrijesio-zelimo-istinu-o-Vukovaru.html> (pristup 26.12.2011.).

ali kada se postavi pitanje je li ta žrtva baš morala biti tolika i je li se Vukovaru moglo pomoći, onda neki ne žele odgovor na to pitanje. Kolega Zovko postupio je profesionalno, kao i urednik koji je prilog pustio. (Danas.hr, 22.12.2011.)²⁶.

Ovdje novinar Drago Hedl ne govori istinu. Prema proširenim tonskim zapisima, razgovori o buđenju predsjednika Tuđmana išli su ovako:

Mile Dedaković Jastreb: ...gospodin predsjednik upoznat da sam ja želio š njim razgovarati?

Hrvoje Šarinić: Slušajte, ne, ja ga sada nisam uputio jer je, jer sam mislio da možete najefikasnije riješiti problem sa Šuškom. Međutim, ako vi inzistirate, onda ću ja probuditi predsjednika sada pa ćete razgovarati s njim, ali sam mislio da možda u ovoj fazi kako je to jedan koliko ja znam jedan operativni problem, ja sam htio, mislio sam da, da ministar obrane može to riješiti sa vama. Evo, tako je bilo.

Mile Dedaković Jastreb: To jeste u... operativni, međutim to će postati vrlo brzo, ako ne odrade ti naši operativci, politički problem.

Hrvoje Šarinić: Jer gledajte gospodine Dedakoviću, vi ste pred par dana zvali... i ja sam...

Mile Dedaković Jastreb: Ne, nisam ja zvao, oprostite.

Hrvoje Šarinić: Ne ne ne mi.

Mile Dedaković Jastreb: Ne ne ne ne. Mene je gospodin predsjednik zvao, ne ja njega.

Hrvoje Šarinić: Aha, dobro. Onda je bilo obratno, ali ja sam iza toga sa predsjednikom razgovarao i iza toga sam sa Šuškom sam razgovarao. I zamolio Šuška da odmah stupi s vama u vezu što je vjerojatno učinio bio.

Mile Dedaković Jastreb: Pa prije par dana ne.

Hrvoje Šarinić: Jer ja sam njemu reko: „slušaj Gojko, zvao me“ i tako dalje... „Problem je u tome da nije stiglo ono što je bilo...“

Mile Dedaković Jastreb: Da.

²⁶ Tuđman je prespavao jedan očajnički vapaj Dedakovića. <http://danas.net.hr/intervju-tjedna/page/2011/12/21/0531006.html> (pristup 7.1.2012.).

Hrvoje Šarinić: Onda je on na to meni rekao: „ma šta nije, ja ću sada to urediti“ i tako dalje, „ali nešto je stiglo“ i tako dalje. Dobro. Slušajte! Dajte vi kažite, gospodine Dedakoviću, ako je to tako da vi hoćete sada razgovarati ili mi imamo sutra ujutro... ja sam u, već u osam sati u uredu, ako nije to prekasno da vas sutra nazove predsjednik ujutro, onda ću tako napraviti. Ako ne, ja ću ga probuditi sada.

Mile Dedaković Jastreb: Čujte... ja, ovaj, vako, zapišite moj broj telefona.

Hrvoje Šarinić: Pa, jel ovaj šta sam vas sad zvao?

Mile Dedaković Jastreb: Da da.

Hrvoje Šarinić: E, pa imam ga.

Mile Dedaković Jastreb: Taj

Hrvoje Šarinić: Jest imam. 099..

Mile Dedaković Jastreb: U kol... u koliko može?

Hrvoje Šarinić: Ja.

Mile Dedaković Jastreb: Molim? U koliko sati?

Hrvoje Šarinić: Ja ću biti već u osam...u osam i trideset ću vidjeti predsjednika.

Mile Dedaković Jastreb: Dobro, evo ga, ja ću čekati ovdje.

Hrvoje Šarinić: Dobro, onda će on vas...

Mile Dedaković Jastreb: Dogovoreno.

Hrvoje Šarinić: On će vas sutra ujutro nazvati.

Mile Dedaković Jastreb: Dogovoreno.

Hrvoje Šarinić: Hvala vam lijepo.

Mile Dedaković Jastreb: Hvala, bok.

Mile Dedaković Jastreb: Izvolte gospodine.

Muški glas: Je li vas dobio gospodin Šarinić?

Mile Dedaković Jastreb: Jeste, dogovorili smo se sve. Mnogo vam hvala.

Vidimo da je Hrvoje Šarinić dva puta nudio Dedakoviću buđenje Tuđmana:

- 1.) Međutim, ako vi inzistirate, onda ću ja probuditi predsjednika sada pa ćete razgovarati s njim

2.) ...*ja sam u, već u osam sati u uredu, ako nije to prekasno da vas sutra nazove predsjednik ujutro, onda ću tako napraviti. Ako ne, ja ću ga probuditi sada.*

Također vidimo da je Dedaković to dva puta odbio. Na prvu ponudu preskočio je odgovor i nastavio razgovor o problemima u Vukovaru, a pri drugoj ponudi očito nije htio da se predsjednika budi pa je dogovorio da predsjednik njega nazove sutradan ujutro. To je i potvrdio muškoj osobi odmah nakon razgovora sa Šarinićem: „*Jeste, dogovorili smo se sve*“.

Također, snimka o kojoj govori Dedaković u rečenici „*Mene je gospodin predsjednik zvao, ne ja njega*“ nije objavljena. Ako ta snimka postoji, treba postaviti pitanje zašto nije objavljena.

Ako je Predsjednik zvao Dedakovića u Vinkovce, onda je logično pretpostaviti da je zvao zbog nečega što je smatrao važnim. Spoznaja o čemu se radilo bitna je zbog cjelovite slike o događajima iz tog vremena i utvrđivanja istine.

Ovakav cjeloviti prikaz događaja osporava tvrdnju Drage Hedla. Dragu Hedla odlikovao je predsjednik Josipović povodom međunarodnog dana ljudskih prava. Odlikovao ga je Redom Stjepana Radića za osobit ljudski i profesionalni doprinos borbi za ljudska prava, promicanje pravde i demokracije te otkrivanje istine²⁷. Predsjednik Josipović najomiljeniji je hrvatski predsjednik prema svim javno dostupnim anketama. Ako on odlikuje nekog novinara za otkrivanje istine, a čitatelji za to znaju i pročitaju članak tog novinara o Vukovaru, logično je očekivati da će vjerovati onome što piše smatrajući da je to istina. Naravno, pod pretpostavkom da čitatelji ne znaju kako se opisani događaj stvarno odvijao jer se nisu susreli s drugačijim prikazom događaja. Također, logično je pretpostaviti da ljudi uglavnom ne znaju kako se prikazani događaj stvarno odvijao, jer je njegov pravi prikaz dostupan samo putem snimke koja je dostupna negdje na portalu 24 sata, Youtube servisu i možda još negdje. To mogu znati samo oni koji su je pretraživanjem interneta samostalno pronašli ili ih je netko na nju uputio. Poznavajući ljude oko sebe, na temelju opažanja i znanja o okolini u kojoj se nalazimo, kao i nakon razgovora s raznim ljudima o navedenoj temi, lako je zaključiti da je mali broj onih koji detaljno pretražuju internet i preslušavaju pronađene tonske zapise. Lakše je pročitati obavijest ili samo naslov na portalu ili u novinama, pogotovo

27 Josipović odlikovao Dragu Hedla.
<http://danas.net.hr/hrvatska/page/2011/12/08/0461006.html> (pristup 7.1.2012.).

ako ih potpisuje novinar odlikovan za promicanje istine i ako je predstavljena zvučnim naslovom poput:

„Tuđman je prespavao jedan očajnički vapaj Dedakovića“.

Ovo je još jedan pokazatelj kako određeni mediji, ali ne samo oni, manipuliraju mišljenjem javnosti plasirajući dezinformacije u javni informacijski prostor. Takve dezinformacije plasirali su mnogi relevantni televizijski, internetski i novinski mediji.

Kada se već spominju naslovi, zanimljivo je vidjeti naslove članaka koji su se kao prvi pojavili na vodećim hrvatskim portalima. Na primjer, najposjećeniji portali u Hrvatskoj u studenom 2011. koji nisu vezani uz novine, prema podacima gemiusAudiencea²⁸ su: net.hr, tportal.hr i index.hr. Ovi portali ovim redoslijedom zauzimaju ukupna prva tri mjesta među svim portalima. Neposredno nakon priloga Dnevnika HRT-a, ovi portali o njemu donose naslove koji su montirani ili izvađeni iz konteksta i kao takvi upućuju da je nezainteresiranost predsjednika Tuđmana za Vukovar istina o padu toga grada. Već sam pregled naslova pokazuje osnovnu poruku koju šalju najčitaniji mediji:

TUĐMAN DEDAKOVIĆU 1991. Evakuirali biste Vukovar? Fino mi to pošaljite na faks (Danas.hr/Net.hr, 21.11.2011.)²⁹

BOLNA ISTINA IZ AUDIOZAPISA. Priča o Vukovaru otvorena tek nakon 20 godina (T-portal, 23.11.2011)³⁰

Tuđman na zahtjev da se iz Vukovara evakuiru 2000 djece: "Ne dolazi u obzir nikakvo izvlačenje!" (Index.hr, 21.11.2011.)³¹

Od portala vezanih uz novine, prema istom izvoru najposjećenijih portala najposjećeniji je 24sata.hr (4. ukupno), nakon njega Jutarnji.hr (6. ukupno), a na trećem mjestu je Večernji.hr (8. ukupno).

Portal Jutarnji.hr priklonio se varijanti ranije navedenih portala:

28 <http://www.audience.com.hr/pages/display/visitors> (pristup 8.1.2012.)

29 <http://danas.net.hr/hrvatska/page/2011/11/21/0638006.html> (pristup 8.1.2012.)

30 <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/161119/O-drami-u-Vukovaru-ne-moze-govoriti-Tudmanov-sin.html> (pristup 8.1.2012.)

31 <http://www.index.hr/vijesti/clanak/franjo-tudman-na-zahtjev-da-se-iz-vukovara-evakuiru-2000-djece-ne-dolazi-u-obzir-nikakvo-izvlačenje-584154.aspx> (pristup 8.1.2012.)

*Tuđmanov odgovor na apel Mile Dedakovića: 2.000 djece je u Vukovaru? Dobro, dobro! Nek su tu! (Jutarnji.hr, 21.11.2011.)*³².

Vidimo da su ovo naslovi koji sugeriraju da je inverzna istina proizašla iz manipulacijskog uratka HRT-a prava istina o padu Vukovara. Iako su to vijesti o objavljenom prilogu, u naslovima nema neutralnih obavijesti o postojanju priloga, nego su naslovi poruke izvađene iz konteksta koje sugeriraju istinitost sadržaja priloga.

Portali 24sata.hr i Večernji.hr imali su ove naslove:

*Glavaševićev tekst je zapravo pismo KOS-a iz akcije Opera (24sata.hr, 21.11.2011.)*³³

*Miroslav Tuđman: HTV gura uratke KOS-a (Večernji.hr, 21.11.2011.)*³⁴

Vidimo da je od šest vodećih portala iz perioda objave priloga, njih četiri privlačilo posjetitelje naslovima koji podupiru inverziju istine, a dva koja spadaju pod istu izdavačku kuću prenijela su reakciju Miroslava Tuđmana. Ovim pregledom naslova vodećih portala u hrvatskom internetskom prostoru vidimo da lagano dominiraju naslovi koji podupiru inverziju istine. Bitno je napomenuti da ovaj pregled naslova ne znači automatski da su i članci napisani u istom tonu. Ovo je samo pregled poruka koje šalju prvoobjavljeni naslovi, a ne članci koji se kriju iza tih naslova, ili svi objavljeni naslovi zajedno s pripadajućim člancima. Analiza sadržaja svih naslova i svih članaka kao i tekstova komentatora vodećih portala može biti zanimljiva tema nekog drugog rada.

Kao protutežu dosad navedenim primjerima pružanja obavijesti koje u sebi sadrže inverziju istine, moraju se istaknuti izjave sudionika bitke za Vukovar koje se tiču navodne izdaje, prodaje i ostavljanja Vukovara na cjedilu, koji su se kasnije potrudili doći do informacija o događajima u to doba. Iz kasnijih razgovora sa sudionicima bitke za Vukovar, otkrilo se da su oni u Vukovaru bili u potpunoj informacijskoj blokadi, a oni u blizini Vukovara u djelomičnoj informacijskoj blokadi, s mislima usmjerenim samo prema

32 <http://www.jutarnji.hr/franjo-tudman-odgovorio-mili-dedakovicu-jastrebu--2000-djece-je-u-vukovaru--dobro--dobro--nek-su-tu-/988845/> (pristup 8.1.2012.)

33 <http://www.24sata.hr/politika/glavasevicev-tekst-je-zapravo-pismo-kos-a-iz-akcije-opera-243299> (pristup 8.1.2012.)

34 <http://www.vecernji.hr/vijesti/miroslav-tudman-htv-gura-uratke-kos-a-clanak-348739> (pristup 8.1.2012.)

Vukovaru. U uvjetima potpune fizičke odvojenosti od ostatka države zbog potpunog okruženja neprijateljskim snagama, uz stalnu smrtnu opasnost i očekivanje pomoći koje nema i uz djelovanje neprijateljske propagandne mašinerije, logično je da su im se nametale misli o izdaji i ostavljanju na cjedilu te negativni osjećaji prema vojnom i političkom vrhu Republike Hrvatske. Zbog okolnosti u kojima su se nalazili, takve stvari ne mogu im se zamjeriti. Nakon izlaska iz Vukovara, kada su u narednim godinama iz raznih dokumenata, svjedočanstava te ostalih izvora doznali stvari koje za vrijeme bitke za Vukovar nisu mogli znati, mišljenje im se promijenilo. To najbolje vidimo u izjavama Mile Dedakovića Jastreba. U ranije spomenutom članku objavljenom u *Slobodnom tjedniku* 30.12.1991., Dedakoviću je postavljeno pitanje:

Za Ljiljanu Toth se kaže da je autor Optužnice. U toj Optužnici se Tuđman i vlada uspoređuju s četnicima, čak se kaže da su gori od četnika.

Dedakovićev odgovor na to pitanje je ranije navedena izjava o „Optužnici“ koja počinje rečenicom:

„Ova tvrdnja za Tuđmana i vladu ne stoji. No, u odnosu prema Vukovaru, oni nisu bili ništa bolji, jer nisu željeli pomoći“.

Danas Mile Dedaković Jastreb, zapovjednik obrane Vukovara, ima drugačije mišljenje:

Mislim da je najvažnija činjenica da u obrani Vukovara nije bilo izdaje. Istina je da se Vukovar branio kako je mogao. Oružja nije bilo dovoljno ni za Vukovar ni za obranu Hrvatske, to je danas potpuno jasno. S obzirom na to da su emocije danas na onoj razini kada realno možemo sagledati što se događalo i cijela ta slika je ponešto drukčija, normalnija. Nema ništa što nije poznato i što bi o obrani Vukovara davalo neku drukčiju sliku. (Glas Slavonije, 18.11.2009.)³⁵.

Izjave ostalih sudionika bitke za Vukovar

Marko Babić (junak Trpinjske ceste, zamjenik Blage Zadre, istaknutog zapovjednika obrane Borova Naselja i Trpinjske ceste i suautor dokumentarca Heroji Vukovara)

³⁵ U obrani Vukovara nije bilo izdaje. http://www.glas-slavonije.hr/vijest.asp?rub=4&ID_VIJESTI=116865 (pristup 31.12.2011.).

I kad mi danas dođu neki novinari i počnu pitati zašto je Vukovar pao, dođe mi da zaplačem, ili da im puknem šamar. Vukovar je morao pasti nakon trećeg ili petog dana po omjeru snaga, a ne nakon 86 dana. Ti koji postavljaju pitanje zašto je Vukovar pao, to su ljudi koji ne vole Hrvatsku. Odavno je provučena takva teza, pa onda da je izdan, prodan i sl. A nije ni izdan ni prodan.

Predsjednik Tuđman donosio je odluke na temelju procjena svojih vojnih savjetnika, generala Tusa, Stipetića i drugih. Njihove procjene su govorile da se treba utvrđivati crta obrane koja postoji, a da se Vukovaru pomogne koliko god se može, no ne pod svaku cijenu. Moji su otac i majka ubijeni u gradu, još ih nisam pokopao, poginulo mi je i šest rođaka. Dakle, ja sam jedan od stradalnika i ako bi se netko trebao buniti, onda bih ja trebao zbog toga što nam se nije pomoglo. Međutim, i ja bih takve odluke donosio kao i naš vrh. Mi smo tolike gubitke u listopada nanijeli neprijatelja, cijeli hrvatski narod je na krilima bitke u Vukovaru, razbijena je fama o nepobjedivosti JNA... Možda i nije bio problem skupiti 50.000 vojnika i poslati ih na Vukovar. Ali, zamislite da ih je poginulo pet tisuća i zarobljeno oko 10 tisuća. Da se to dogodilo, praktički već dobivena bitka u stvaranju hrvatske države bila bi izgubljena. Bio bi to preveliki rizik. Srpska vojska bi time povratila moral i krenula dalje. A dr. Tuđman je bio predsjednik Hrvatske i svih Hrvata te je morao donositi odluke u tom trenutku misleći na sve to. Ja se osobno slažem s njegovim odlukama i procjenama. (Hrvatski list, 18.11.2006.)

Vesna Bosanac (ravnateljica vukovarske bolnice)

Degutantno je i ružno da sada u politikantske svrhe ljudi ispiru usta Vukovarom i njegovom obranom, to je prestrašno. Osobno nitko sa mnom nije kontaktirao, a ja mogu reći punu istinu, a to je da se Vukovar branio herojski s onim što je imao i mogao, s ljudima koji su bili hrabri i domoljubni; imali smo u potpunosti podršku i predsjednika Tuđmana i naših tadašnjih ministara u Vladi. Svaki dan smo bili na telefonskoj liniji, činili su sve da pomognu. Sada, dvadeset godina kasnije tražiti komentare od ljudi koji nisu relevantni da ih daju, u najmanju je ruku ružno. (Hrvatski list, 18. 11. 2010.)

Damir Radnić (zapovjednik obrane Bogdanovaca, zadnjeg sela prije Vukovara na liniji pokušaja proboja Nuštar – Marinci – Bogdanovci – Vukovar).

Čini mi se da se, meni osobno simpatični urednik i voditelj središnjeg dnevnika HTV-a, Šprajc ovaj put ipak malo zaletio. Vjerojatno je čovjek ponesen svojim vlastitim uspjehom u virtualnom svijetu (internet portali, forumi, blog....) zaboravio ono osnovno što je učio kada se je počeo uspinjati na novinarskoj ljestvici. Zaboravio je na profesionalnost. Jer da nije onda mu (im) se sigurno nebi dogodilo da za vrijeme prikazivanja HTV-ove istine o Vukovaru zaboravi(e) naglasiti najmanje jedan važan detalj, a to je da se oni famozni telefonski razgovori nikada nisu vodili na relaciji VUKOVAR-ZAGREB, već na relaciji VINKOVCI-ZAGREB!! Što je tada bila ogromna razlika. Mi koji smo tada doista bili u Vukovaru s tim razgovorima uopće nismo imali veze! Stoga je moje mišljenje da nam se je Šprajc poslije tih priloga samo trebao ispričati. i ništa više. (Portal za nezavisnu medijsku kulturu KA-URBANI, 2.1.2012)³⁶

Zaključak

Prisutnost brojnih elemenata koji su građevne jedinice informacijskog rata u hrvatskom javnom informacijskom prostoru dovodi do zaključka da se u njemu vodi informacijski rat.

S jedne strane nalaze se mediji koji proizvode dezinformacije te ih ubacuju u javni informacijski prostor da bi javnosti nametnuli svoju realnost nekog događaja koja nije objektivna i činjenično istinita. Dezinformacijama stvaraju lažnu sliku o nekom događaju. Kvalitetan prihvrat tih dezinformacija na strani primatelja osiguravaju:

- 1.) količinom dezinformacija,
- 2.) širinom medijskog prostora s kojeg one dolaze,
- 3.) snagom autoriteta medija s kojeg dolaze,
- 4.) snagom autoriteta autora koji ih potpisuju,
- 5.) snagom autoriteta javnih osoba koji ih podupiru.

S druge strane imamo medije koji u javni prostor plasiraju nemontirane priloge, argumente koji se baziraju na

³⁶ Osoba mjeseca- Damir Radnić: Za Vukovar više nisu letjele ni ptice. http://www.ka-urbani.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1601%3Aosoba-mjeseca-damir-radni-za-vukovar-vie-nisu-letjele-ni-ptice&catid=34%3Aosoba-tjedna&Itemid=53 (pristup 2.1.2012.).

integritetski očuvanim dokumentima svih vrsta, cjelovitim svjedočanstvima i znanstvenim istraživanjima. Zanimljiva tema nekog drugog istraživanja bila bi usporedba ove dvije strane, odnosno pronalaženje realnog broja relevantnih medija te otkrivanje koliki broj njih teži k manipulaciji, a koji objektivnosti. Pregledom članaka i medija koji su objektivno prenijeli obavijest o događanjima iz priloga u Dnevniku HRT-a, zaključak je da većina relevantnih medija u Hrvatskoj manipulira s istinom o Domovinskom ratu. Mediji koji se trude biti objektivni kvalitetan prihvat svojih informacija osiguravaju istim tehnikama kao i suprotna strana, ali je njihov prihvat slabiji jer su im slabije prve tri točke.

Jedna od tehnika za manipuliranje javnošću je inverzija istine kojom se istina pretvara u laž, a laž u istinu. Ona se efektivno postiže plasiranjem dezinformacija koje mijenjaju sadržaj i kontekst događaja te sprječavaju objektivnost, cjelovitost i istinitost obavijesti. Tehnike kojima se, u ovom slučaju, proizvode dezinformacije i pomoću njih inverzija istine su:

- 1.) selektivan odabir fragmenata događaja, dakle odabir samo onih informacija koje idu u prilog tezama onih koji vrše manipulaciju,
- 2.) spajanje selektivno odabranih fragmenata iz više različitih događaja i njihovo lažno predstavljanje kao jedan jedinstveni događaj, odnosno zasebna samostalna cjelina,
- 3.) tajenje informacija koje daju cjelovit i objektivan prikaz obavijesti, dakle tajenje informacija koje obaraju teze onih koji vrše manipulaciju,
- 4.) sugestivne najave i tekstovi koji sadržajno ne odgovaraju činjeničnoj istini,
- 5.) kraćenje i montiranje audio zapisa na način da događaj prikazuju onako kako se u stvarnosti nije dogodio,
- 6.) prebacivanje odgovornosti i nametanje krivnje za loše stvari sa stvarno odgovorne osobe na osobu koju se ciljano treba prikazati u negativnom svijetlu,
- 7.) promjena konteksta vremena,
- 8.) promjena konteksta događaja,
- 9.) promjena konteksta lokacije,
- 10.) logičke pogreške.

Što se tiče priloga objavljenog na HRT-u, pregledom dostupnog materijala dokazano je da je prilog manipulacija koja dovodi do pogrešnih zaključaka.

Ključno pitanje vezano uz „Optužnicu“ je tko ju je napisao. Precizan odgovor na to pitanje nemamo.

Ključna pitanja vezana uz skraćene tonske zapise su:

1.) jesu li autentični?

2.) jesu li cjeloviti?

Da bismo znali jesu li autentični, moramo znati:

- tko ih je napravio,
- kada su nastali,
- gdje su nastali.

Ni samo autentičnost, niti samo cjelovitost ne garantiraju integritet tonskih zapisa i istinitost obavijesti koja se iz njih šalje. Lažna obavijest može se proizvesti i manipulacijom nad izvorom obavijesti i manipulacijom nad sadržajem obavijesti. Budući da su nam dostupni prošireni tonski zapisi, možemo zaključiti da su snimke puštene u Dnevniku HRT-a na dan 20.11.2011. kraćene, što znači da nisu cjelovite. Jesu li autentične, iz javno dostupnih izvora nismo u mogućnosti sigurno utvrditi. Usporedbom puštenog priloga koji se sastoji od tih snimki, intervjua, komentara autora priloga i komentara urednika Dnevnika i dostupnog pisano-dokumentacijskog, audio-vizualnog i novinarskog materijala kojem je tema bitka za Vukovar, možemo zaključiti da je u javni informacijski prostor pušten jednostran, pogrešan i neistiniti prikaz tadašnje stvarnosti s ciljem kompromitacije tadašnjeg vodstva Republike Hrvatske, primarno predsjednika dr. Franje Tuđmana. Tome u prilog ide i izjava urednika Dnevnika Zorana Šprajca da tonski zapis potječe iz arhiva HRT-a te da je prije šest godina pušten na televiziji. To znači da se manipulacija ne može pripisati površnosti novinara ili žurnosti objave nove vijesti koja nije stigla biti provjerena i detaljno obrađena. Ovo je obavijest o događaju starom 20 godina, predstavljena uz selektivno odabrane fragmentarne materijale stare barem šest godina, unatoč velikom broju arhivske dokumentarne građe koja upotpunjuje obavijest i čini je objektivnom i istinitom. Istinito i objektivno informiranje ne može u svojem temelju imati dezinformacije. Dezinformacije stvaraju lažnu sliku o nekom događaju. Ako se u javni informacijski prostor želi unijeti istina, onda je unositelj sam najprije mora prihvatiti takvom kakva ona jest. Istina koja ide u javni informacijski prostor ne smije biti izmijenjena ignoriranjem činjenica, žrtvovana osobnim interesima i prilagođena širenju vlastitih iluzija od strane onih koji se tih iluzija zbog svojeg svjetonazora ne žele riješiti.

Prilozi

Transkript priloga u Dnevniku HRT-a od 20.11.2011.

Zoran Šprajc: *Marija, puno se ovih dana govorilo o vukovarskoj tragediji, o žrtvi koju su Vukovar i Vukovarci dali u obrani Hrvatske, ali nekako je uvijek ostalo otvoreno pitanje koliko je Hrvatska dala u obrani Vukovara. Je li ta tragedija makar mogla biti manja, s manje civilnih žrtava. Znam da su u to doba Vukovarci bili jako ogorčeni. Govore o tome i posljednje snimke Siniše Glavaševića. Kako danas, 20 godina poslije Vukovarci gledaju na tadašnje okolnosti u kojima je pao grad.*

Marija Matoš: *Paaa, zapravo se uvijek nekako provlačila teza o prodaji, o žrtvi, da je Vukovar prodan, da je žrtva. O tome Vukovarci ne žele govoriti. Za njih su to pre teške riječi. No one, oni, danas su mi rekli da misle da se Vukovar mogao obraniti, da su se, da su došle svježije snage s protuoklopnim naoružanjem, jer oni su kažu imali srca, volje, imali su još pješačkog streljiva za najmanje tri mjeseca borbe. Zamjeraju što se nije krenulo agresivnije u proboj, misle da se tako Vukovar mogao obraniti. Je li moglo drukčije analizira, analizira kolega Hrvoje Zovko.*

Hrvoje Zovko: *Bitka za Vukovar najkrvavija je u Domovinskom ratu. Tijekom više mjeseci, oko 60.000 neprijateljskih vojnika napadalo je dvije i pol tisuće branitelja. Prema međunarodnim procjenama na srpskoj strani bilo je 7.000 poginulih, a hrvatskih žrtava civila i branitelja gotovo 4.000. Svih ovih godina ostalo je pitanje: je li se Vukovar mogao obraniti? Posljednji zapovjednik obrane kaže: pobjeda je bila blizu.*

Branko Borković: *Punih 20 godina govorim, da nam je bilo samo nekoliko stotina svježih odmornih ljudi, mi smo mogli eksploatirati tu veliku pobjedu i time završiti rat.*

Hrvoje Zovko: *„Traženu pomoć nismo dobili“, tvrdi bivši sekretar obrane Vukovara koji cijelu priču stavlja u kontekst tadašnje situacije u Hrvatskoj.*

Danijel Rehak: *Gledajući događanja koja su se događala '91. godine, mislim da je Hrvatska bila, ovaj, po velikom prostoru opterećena sa ratnim djelovanjima tako da nije se moglo, a nije bilo naoružanja jer je JNA sve odnijela...*

Hrvoje Zovko: Posljednja šansa bio je proboj preko Marinaca početkom listopada '91. s 1500 vojnika tvrdi general Anton Tus. Akciju je kaže, zaustavio predsjednik Tuđman zbog pritiska Europe. Tus je odbio zapovijed pa je predsjednik odluku o prekidu akcije prebacio na drugog zapovjednika.

Anton Tus: I meni se javi kroz jedno 15 minuta zapovjednik i ja njemu kažem: "pa, Gorinšek, pa zar si morao to da poslušáš. Pa mogo si mi prije javiti se jer ja ne bi to poslušao. Pa nek me smjenjuju, ali mi dotle bi završili taj posao. A on kaže: „ja sam moro kad je naredio“. To je veći vojnik od mene...

Hrvoje Zovko: Kako su takvu odluku vrha dočekali oni koji su sve nade polagali u proboj, najbolje svjedoči tadašnji glas žrtve iz Vukovara (puštanje „Glavaševićeve optužnice“ u trajanju od 36 sekundi; od 7.24 do 8.00 minute Dnevnika).

Hrvoje Zovko: Mile Dedaković Jastreba cijelo je vrijeme snimao razgovore koje je vodio sa Zagrebom. Uvijek je tražio predsjednika Tuđmana.

Mile Dedaković Jastreba: Halo.

Nepoznati glas: Izvolite.

Mile Dedaković Jastreba: Gospodine!

Nepoznati glas: Tu sam.

Mile Dedaković Jastreba: Znači neće da razgovora sa mnom predsjednik?

Nepoznati glas: Upućen je poziv na ministra Šuška, naređeno mu je da odmah stupi u kontakt s vama (glas kaže „kontakt“, na slici transkripta piše „vezu“, op.a.)

Mile Dedaković Jastreba: Ja sam bio jasan. Pitam da li gospodin predsjednik ne želi sa mnom razgovarati.

Nepoznati glas: To morate njega pitati.

Hrvoje Zovko: Od predsjednika Tuđmana tražio je evakuaciju civila. Predsjednik je odbio evakuaciju pod uvjetima JNA.

Mile Dedaković Jastreba: A ja bih vas samo mislim podsjetio, tamo je 2000 djece. Što ćemo sa tom djecom?

Franjo Tuđman: (Nerazumljivo)

Mile Dedaković Jastreba: Molim?

Franjo Tuđman: Dobro dobro, (dvije nerazumljive riječi) tu. Hajde hajde, vi radite svoje. Idem ja da vidim šta je. Ne dolazi u obzir nikakvo izvlačenje...(izgovara dalje nešto poput jel, ali nije razumljivo i snimka se tu prekida).

Hrvoje Zovko: Molbe za pomoć slali su do posljednjeg dana.

Franjo Tuđman: To što ste mi sada kazali, jel, dajte mi to lijepo faksom pošaljite.

Mile Dedaković Jastrebović: Eee kad kod mene ne radi faks gospodine predsjedniče.

Hrvoje Zovko: Na kraju je državna komisija na čelu s Josipom Manolićem koju je imenovao predsjednik Tuđman, optužila glavne vukovarske zapovjednike za pokušaj rušenja ustavnog poretka i skinula bilo kakvu odgovornost s države. Branko Borković 20 godina poslije ustraje u borbi da Sabor poništi izvješće te Komisije koje je i dalje na snazi.

Transkript svjedočenja Mustafe Čandića na suđenju Slobodanu Miloševiću

Svjedok Čandić: Operacija 'Opera' ili pre operativni poduhvat nazvan 'Opera', bio je prirodni nastavak operacije koja se zvala 'Labrador'. Ono što se desilo u Zagrebu je bilo to da je uspostavljena snažna mreža među pripadnicima Državne bezbednosti države Hrvatske i visokih zvaničnika unutar HDZ partije. I unutar ove operacije 'Labrador' bilo je preduzeto nekoliko konkretnih operacija, terorističkih akata zapravo i kada su hrvatske vlasti saznale o operacijama ove vrste u Zagrebu, oni, članovi operacije 'Labrador' su sa svim dokumentima pobjegli za Beograd. Po njihovom dolasku u Beograd, što znači u drugoj polovini avgusta, uspostavljeno je odjelenje za propagandni rat, propagandno ratovanje i ono je ukratko nazvano 'Opera'. Njihov štab je bio lociran u aviocentru, blizu odsjeka komande vazdušnih snaga i protivvazdušne odbrane.

Tužitelj Nice: Nekoliko pojedinosti. Prvi detalj, zapravo pojedinost, može, ali ne mora da bude povezana s bilo kojom od ovih operacija. Da li je akcija na židovskom groblju u Zagrebu bila povezana s bilo kojom od ovih operacija koje su imale te nazive?

Svjedok Čandić: Časni Sude, tačno je da je u okviru operativne akcije 'Labrador', znači dok su ovi suradnici,

odnosno suradnička mreža postojala u Zagrebu i djelovala na groblju Mirogoj u Zagrebu, tačno je da je izvršena teroristička akcija miniranja jevrejskih grobova na groblju 'Mirogoj'. Cilj je bio da se hrvatska vlast predstavi i pokaže kao profašistička, odnosno da se stvori animozitet Jevreja prema hrvatskoj vlasti u Zagrebu. Još dalje, bio je planiran i teroristički akt na sinagogu u Zagrebu. Međutim, on nije izveden iz razloga što su akteri 'Labradora' morali pobjeći za Beograd jer im je prijetila opasnost od hapšenja.

Tužitelj Nice: I na kraju, u vezi s operativnom akcijom 'Labrador: koji je oficir bio zadužen za ovu akciju? Koji dijelovi KOGa su bili u nju uključeni?

Svjedok Čandić: Glavni oficir koji je bio zadužen za operativnu akciju 'Labrador' je bio načelnik odjeljenja bezbjednosti, pukovnik Slobodan Rakočević u Zemunu, dok su operativci Drugog detašmana kontraobavještajne grupe u Zagrebu, prije svega potpukovnik Ivan Sabolović i major Čedo Knežević, bili ljudi koji su držali na vezi suradnike u Zagrebu, znači operativce Službe državne bezbjednosti koji su izvodili ove akcije, odnosno dostavljali izvještaje o svemu što se dešavalo u Zagrebu i u vrhu vlasti Republike Hrvatske.

Tužitelj Nice: Možda, ali bolje da nam svedok to kaže. Gospodine Čandiću, da li se ovo ime vezuje za neko mesto i zašto je upravo to ime izabrano za ovu operativnu akciju?

Svjedok Čandić: Za svaku operativnu akciju i za niže nivoe obrade daju se tajna imena koja se upotrebljavaju u korespondenciji, odnosno prepisci između nižepotčinjenih i pretpostavljenih organa bezbjednosti.

U ovom slučaju, operativna akcija 'Labrador' dobila je to svoje ime, tajno ime 'Labrador', asocirajući na psa koji se zove labrador, psa tragača, jer je ta grupacija suradnika na prostoru Zagreba i u širem regionu, pored ovoga što sam iznio, smjestila na više mjesta eksploziv, naoružanje i sve ono što im je potrebno za izvođenje daljih terorističkih akata na prostoru Zagreba i šire.

Tužitelj Nice: Isto pitanje u vezi s operativnom akcijom 'Opera'. Da li je postojao neki poseban razlog zašto se to ime koristilo za tu drugu operaciju?

Svjedok Čandić: Pa, 'Opera', to je, rekao sam maloprije, skraćeni naziv 'Odjelenje za propagandni rat'. To je bio

viši nivo od operativne akcije 'Labrador', jer je trebao da posluži za djelovanje, za psihološko propagandno djelovanje na čitavom prostoru Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije.

Tužitelj Nice: Dajte nam, molim vas, nekoliko konkretnih primjera aktivnosti te operativne akcije 'Opera'. Prvo možda u vezi s propagandom i podsticanjem na etničke nemire, odnosno širenje dezinformacija u tu svrhu. Kakve su stvari rađene u tom smislu?

Svjedok Čandić: Pa kad je riječ o 'Operi', ja moram prvo da kažem da sam od jednog od ključnih aktera 'Opere', Radenka Radojčića, saznao da su izrađeni detaljni i konkretni planovi 'Opere' za prostor Republike Bosne i Hercegovine, odnosno prvo Republiku Hrvatsku, pa onda i Bosnu i Hercegovinu. A on mi je konkretno ispričao, a ja sam bio i svjedok toga, za tih nekoliko izvedenih operativnih akcija u okviru 'Opere'. Kao prvo, ja ću pomenuti jednu akciju koja je imala za cilj da se hrvatska vlast prikaže fašističkom, jer se na prostoru Srbije uz granicu s Republikom Hrvatskom nalazilo dosta hrvatskog življa, znači Hrvata koji su živjeli u Srbiji i koji su svakodnevno bili terorisani od strane dobrovoljačkih jedinica Šešelja, Arkana i braće Jović iz Pazove. Znači, bacane su im bombe kašikare u dvorišta, u kuće i tako dalje i bili su zastrašivani. Mnogi od njih su bježali u Hrvatsku. I da bi to ispalo da njih niko ne tjera, izvedena je akcija gdje je u dnevniku TV Beograd, centralnom djelu dnevnika puštena informacija, odnosno razgovor između dva čelnika HDZ-a. Jedan čelnik HDZ-a predstavljao se kao čelnik HDZ-a iz Zagreba, a drugi čelnik HDZ-a bio je čelnik HDZ-a iz Iloka. Ja sam po glasovima, gledao sam taj dnevnik, TV dnevnik, po glasovima sam poznao da su ti akteri, ta dvojica čelnika HDZ-a, bili, u stvari, s jedne strane Radojko Radojčić, a s druge strane potpukovnik Ivan Sabolović. Poznao sam njihove glasove. Čelnik HDZ-a iz Zagreba je dao naredbu čelniku HDZ-a iz Iloka da mobilise kompletno hrvatsko stanovništvo u Srbiji, znači uz granicu s Republikom Hrvatskom i da se u roku od dva dana svi upute prema Zagrebu. Čelnik HDZ-a iz Iloka u tom razgovoru kaže da je to nemoguće, da će to biti jako teško.

Tužitelj Nice: Da li je to na ispravan način prezentirano na televiziji ili je bila riječ o dezinformacijama?

Svjedok Čandić: Pa to je bila, kao što sam rekao, bila je dezinformacija, taj razgovor je bio sastavljen unaprijed,

izmišljen. Razgovor te dvojice ljudi, aktera 'Opere', Ivana Sabolovića i Radojka Radojčića je bio iskorišćen da bi se insceniralo kao stvarnost, kao da su to pravi akteri HDZ-a iz Zagreba i Iloka.

Tužitelj Nice: A svrha svega toga je bila da se, na koji način utječe na publiku, odnosno kakav utisak da se kod njih stvori?

Svjedok Čandić: Pa svrha, cela svrha je bila da se stvori kod slušateljstva, odnosno kod naroda, prije svega u Srbiji, da je hrvatska vlast fašistička i da želi čiste etničke prostore, znači prostore u kojima će živjeti samo Hrvati, odnosno prostori na kojima će živjeti Srbi.

Tužitelj Nice: U redu. Druga kategorija primjera akcije 'Opera' odnosi se na prislušne uređaje. Možete li da nam objasnite, da nam date neki primjer na koji način su oni postavljali te uređaje i u koju svrhu? Što je bila svrha svega toga?

Svjedok Čandić: 'Opera' je imala jako širok asortiman raznih tehničkih sredstava za prisluškivanje i sve im je bilo dostupno, od informacija do tehnike, tako da su mogli da montiraju razgovore odnosno snimke kako to njima ide u prilog, odnosno shodno planu koji je bio napravljen, kao što sam rekao, za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. I uvijek je bilo to skopčano, taj dio propagandnog djelovanja onoga što se čuje, odnosno pročita, s nečim što se izvede na terenu, a što je u domenu terorističke akcije.

Tužitelj Nice: Dajte nam jedan primjer. Kako su se prisluškivali razgovori i koja je prava svrha toga bila?

Svjedok Čandić: Konkretno primjer prisluškivanja razgovora jeste, evo, navešću primjer razgovora između Mileta Dedakovića Jastreba, branitelja Vukovara i generala Antuna Tusa u Zagrebu. Na osnovu u više navrata prisluškivanih razgovora između ove dvojice, napravljen je jedan razgovor, znači s isječcima, u kome Mile Dedaković Jastreb od Antuna Tusa traži pomoć u naoružanju, a ovaj mu kaže da ne računa ni na kakvu pomoć i da je prepušten sam sebi, da se bori kako zna i umije.

Literatura

Dedaković-Jastrebović, Mile; Mirković-Nadž, Alenka; Runtić, Davor. Bitka za Vukovar. Vinkovci : Vinkovačke jeseni d.o.o. i F.W.T. d.o.o., 1997.

Marijan, Davor. Bitka za Vukovar. Zagreb – Slavonski brod : Hrvatski institut za povijest, 2004.

Tuđman, Miroslav. Informacijsko ratište i informacijska znanost. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2008.

Tuđman, Miroslav. Prikazalište znanja. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2003.